

2026

ICC GIDS

Belasting & Douane museum

GA MET DOERAK OP ONTDEKKINGSREIS!

**KNAP
BURGERSCHAP**

Culturele rugzak

Mauritshuis

Den Haag

De mooiste rondleidingen
& workshops

Plan je bezoek

www.mauritshuis.nl/po

Mh

Kom Doerakken in het museum!

In het Belasting & Douane Museum is er voor kinderen altijd iets te beleven. Je kunt op ontdekkingsocht door het hele museum, een speurtocht doen of spelen op het DouaneDek, waar onze speurhond Doerak graag met je meegaat. Op het DouaneDek beleef je avonturen te land, ter zee en in de lucht — net alsof je zelf bij de Douane werkt!

Speurtocht door de wereld van belastingen

Ga op reis door het museum en ontdek hoe leuk en spannend belastingen kunnen zijn. De speurtocht neemt je mee langs opdrachten over ouderwets tol betalen, bijzondere belastingen van vroeger en gekke voorbeelden van nog niet zo lang geleden. De opdrachten zijn afwisselend: van speuren en snuffelwerk tot tekenopdrachten en het zoeken naar verschillen. Voor het antwoord

op een wel heel bijzondere historische belasting bezoek je zelfs ons theater.

Met Doerak op ontdekkingsreis

Onze douanespeurhond Doerak zoekt een baasje om samen mee rond te snuffelen in het museum! Met deze interactieve en aaibare knuffelgids op je arm ga je zelf op pad. Op verschillende plekken legt Doerak van alles uit en geeft hij telopdrachten waarmee je het museum op een nieuwe manier leert kennen. Zo ontdekken jullie samen de verhalen achter de objecten. De HONDleiding is gratis en geschikt voor het hele gezin.

Altijd iets te doen

Het hele jaar door staan er workshops en andere activiteiten op de agenda voor kinderen vanaf 4 jaar. In de schoolvakanties is

er extra veel te beleven: knutselen, schilderen, bouwen en speuren in koffers op zoek naar de vreemdste voorwerpen. Soms komt er zelfs een echte douanehond op bezoek.

Meer info:

www.bdmuseum.nl/educatie

COLOFON ICC GIDS 2026

De ICC Gids wordt gratis verspreid onder alle leerkrachten in het primair onderwijs, onderwijsbegeleidingsdiensten en afdelingen educatie van de Nederlandse gemeenten.

Eindredactie

Christine Dirkse

Redactionele medewerking

Mech Benjaminsen, Sjoukje Dijkstra, Christine Dirkse, Ernst Weerstra en vele anderen.

Advertenties

Acquisitium
Bertel Ingmar Bertelsen
030-8906667
bertelbertelsen@acquisitium.nl

Vormgeving

Origin Marketing
Martine van der Peijl
www.originmarketing.nl

Fotoredactie:

Lotte Stekelenburg, Lisa Kurz en Set Vexy

Nabestellen

De ICC Gids 2026 kan voor € 8,95 worden nabesteld bij de uitgever.

Uitgever

Insite Media
Postbus 209
3770 AE Barneveld
bureau@insitemedia.nl

Niets uit deze uitgave mag worden gepubliceerd of vermenigvuldigd zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever. Alhoewel deze uitgave met de groots mogelijke zorg is samengesteld, kunnen aan deze uitgave geen rechten worden ontleend.

Copyright 2026 Insite Media
ISSN 2211-0763

SOLARPUNK hoopvolle toekomst voor de aarde

PAGINA 4

PAGINA 15

Samen muziek maken,
samen scholen versterken

LEER KINDEREN
VERHALEN TE VERTELLEN

geen taalles, maar een
cadeautje voor hun
algehele ontwikkeling

PAGINA 34

Solarpunk:

hoopvolle toekomst voor de aarde

Zorgen om klimaatverandering, uitputting van de aarde en sociale ongelijkheid hebben geleid tot een nieuwe stroming: Solarpunk. Een optimistische stroming die op veel manieren tot uiting komt: in groepen mensen die streven naar een groenere, gezondere en eerlijkere wereld, maar ook in allerlei kunstvormen, zoals fictie, schilderkunst, muziek en film. Solarpunk Art kan een goede verwerkingsvorm zijn bij lessen over duurzaamheid in de bovenbouw.

Door: Christine Dirkse

Eerst even over de term Solarpunk: Punk staat voor rebellie, een protestbeweging tegen de gevestigde orde. In de jaren '70 ontstond Punk als protest tegen de mainstreamcultuur, met provocerende, opvallende kleding, rauwe muziek en een 'doe-het-zelf-mentaliteit'. Solar heeft een dubbele betekenis. De letterlijke betekenis van Solar verwijst naar zonne-energie en andere duurzame energiebronnen. Figuurlijk staat het voor een lichtpunt in deze donkere kapitalistische wereld.

De gedachte erachter

De Solarpunkbeweging streeft naar een nieuwe wereld, waar kapitalisme vervangen wordt door een sociale wereld, waar niet geld maar de natuur de drijfveer is en natuurlijke bronnen niet opgebruikt worden. Dat

betekent niet dat aanhangers van Solarpunk af willen van alle technologie, maar wel dat ze gebruik willen maken van duurzame energiebronnen, zo weinig mogelijk afval weggooien, spullen zoveel mogelijk hergebruiken en bij alles wat ze doen het beste zoeken voor de natuur én de mensen om hen heen. Het gaat niet alleen om de natuur, maar om sociale eenheid, gedeelde verantwoordelijkheid en harmony tussen de natuur en mensen.

Zoals de figuurlijke betekenis van Solar al zegt, is Solarpunk een optimistische stroming: er is geen plaats voor doemdenken over klimaat, maar voor een optimistische toekomstvisie, waar duurzame oplossingen en nieuwe sociale manieren van leven zorgen voor een betere wereld.

Kenmerken van Solarpunk Art

Een nieuwe stroming gaat vaak samen met een nieuwe kunstvorm. Eén van de grondleggers van de Solarpunk art is Olivia Louise, die in 2014 een concept postte op Tumblr. Zij noemt daarbij de volgende kenmerken van Solarpunk Art:

- Natuurlijke kleuren
- Art Nouveau
- Handgemaakte producten
- Kleermakers en naaisters
- Trams
- Luchtschepen
- Zonnepanelen in glas-in-loodramen
- Onderwijs in technologie en voedselteelt
- Minder corporate kapitalisme, meer kleine bedrijven
- Zonnedaken en zonnewegen
- Gemeenschappelijke kassen bovenop appartementen
- Elektrische auto's met een klassieke uitstraling
- Autovrije wandelpaden met rijen onafhankelijke winkels
- Een technologisch leven in Art Nouveau-stijl, aangedreven door hernieuwbare energie

Titel: Untitled; Artiest: Manuel Salva;

Thema 2: Humanity sharing the living space with plants, in harmony.

De winnaar van de Solarpunk wedstrijd van Flame Tree Press.

Titel: Solarpunk Dreamscape; Artiest: Bingyu Zhou;

Thema 11: Solarpunk is about hoping for a better world than yesterday.

Titel: Dice; Artiest: Rongge Zhou;

Thema 11: Solarpunk is about hoping for a better world than yesterday.

Solarpunk in je onderwijs

Solarpunk kan een interessante invalshoek zijn voor een les in de bovenbouw waarin je burgerschap, wereldoriëntatie en kunstvakken integreert. Door uit te leggen wat de beweging Solarpunk is, kun je met leerlingen allerlei thema's rondom duurzaamheid en samenleven bespreken. Daarna kun je hen zelf laten dromen over een duurzame samenleving en dat laten visualiseren. We geven een voorbeeld hoe je het aan kunt pakken.

Eerst in gesprek

De complete gedachte achter Solarpunk is waarschijnlijk te ingewikkeld om aan leerlingen uit te leggen, omdat het niet alleen gaat over duurzame energie, maar ook om een manier van samenleven als maatschappij, tegen kapitalisme en individualisme. Maar je kunt in je onderwijs wel een paar uitgangspunten met leerlingen bespreken. Een paar tips vooraf:

Tip 1: breng een optimistisch verhaal

In de afgelopen decennia staan in lessen over duurzaamheid en klimaatverandering doemscenario's centraal: door teveel CO2-uitstoot warmt de aarde op, wordt het weer extremer en kan ons land overstromen. Dat is waar, maar aan zo'n negatief verhaal heeft een leerling niets. Belangrijk is om het positief en optimistisch te houden, zoals ook de gedachte achter Solarpunk is: samen kunnen we wat bereiken. Je hebt zelf invloed. We kunnen samen een mooiere wereld maken.

Tip 2: de leerling is aan zet

Als het gaat over grote wereldproblemen, zoals oorlog, armoede en klimaatverandering, kan een kind snel ontmoedigd raken. Het is daarom belangrijk om de boodschap zo te brengen dat een kind ook het gevoel heeft dat het zelf bij kan dragen. Dus bespreek met kinderen wat je thuis kan doen om duurzamer te leven (ook dit weer positief, dus denk in oplossingen, niet in problemen!); wegwerpzakjes vervangen door herwasbare zakjes, tweedehands kleding kopen, kijken of je apparatuur kunt laten repareren bij een repair-café in plaats van nieuwe kopen, maar ook je eigen groenten kweken, afval composteren en minder lang douchen. Dat geeft leerlingen het gevoel dat ze zelf iets kunnen doen.

Tip 3: samen dromen

Bij Solarpunk gaat het om een positief toekomstbeeld. Nadat je met leerlingen hebt besproken wat Solarpunk kan betekenen voor je eigen leven, kun je uitzoomen. Wat betekent Solarpunk voor de inrichting van je huis? En van de straat? En van de stad? Wat zou je kunnen veranderen als iedereen mee zou gaan in de Solarpunk gedachte? Denk aan zonne-energiegestuurde auto's, maar misschien ook wel luchtballonnen; veel bomen in de stad. Veel kleur, weinig auto's (Solarpunk is erg voorstander van wandelen, fietsen of openbaar vervoer), veel moestuinen, kleinschalige gemeenschappen, etc.

LEEF JE IN, LEEF JE UIT

Stap in de wereld van het Zuiderzeemuseum.
De plek waar leerlingen op ontdekkingstocht
gaan en de Zuiderzee van heel dichtbij meemaken.

sales@zuiderzeemuseum.nl of 0228 – 35 11 35

Scan de
QR-Code voor
onze programma's.

Brainstormen

Na het bespreken van Solarpunk als stroming – en daarmee dus na een mooi gesprek met leerlingen over duurzaamheid – is het tijd om aan de slag te gaan. Je kunt tijdens het gesprek en zeker als voorbereiding op de opdracht, voorbeelden van Solarpunk Art laten zien. Even zoeken op deze term op internet geeft tal van prachtige voorbeelden van hoopvolle Solarpunk afbeeldingen, maar ook muziek en animaties zijn beschikbaar. Laat leerlingen daarna zelf bedenken wat ze zouden willen laten zien in hun afbeelding. Laat ze bijvoorbeeld hun ideale huis met tuin, of ideale stad tekenen. Welke vervoersmiddelen zijn er? Hoe zien de huizen eruit? Welke emoties vertonen mensen? Hoe is de omgeving ingericht? Waar halen mensen hun eten vandaan? Zijn er grote fabrieken en grote woontorens, of juist niet? Waar zijn de zonnepanelen in verwerkt?

En nu aan de slag!

Na dit brainstormen laat je leerlingen hun idee uitwerken. Je kunt natuurlijk zelf weten hoe vrij je hen laat. Wil je dat ze tekenen of schilderen? Of mogen ze het ook uitbeelden met muziek (een leuke uitdaging voor de muzikale talenten!), drama of dans? Daag ze uit om hun fantasie te gebruiken, om alle dingen die vanzelfsprekend zijn kritisch te bekijken: past dit in deze samenleving?

Differentiëren

In de bovenbouw is het soms leuk om ook bij dit soort onderwerpen te differentiëren. Een praktisch ingestelde leerling zal genoeg hebben aan het nadenken over de integratie van zonne-energie in het kunstwerk. Leerlingen die houden van een intellectuele uitdaging zou je een tekst kunnen geven over Solarpunk en de samenleving, en zich eerst wat meer laten verdiepen in de bredere gedachte van Solarpunk. Zij kunnen in hun kunstwerk aspecten daarvan meenemen: kleine levensgemeenschappen, nauw verbonden aan natuur. Geen kapitalisme, dus geen grote bedrijven, maar kleine plaatselijke winkeltjes of markten. Geen fabrieken en bio-industrie, maar veel handwerk en moestuinen. Weinig containers, maar veel composthopen, etc. Als je

Titel: DIY; Artiest: Lu Morgan; Thema 1: DIY low-tech to empower communities, look for what JUGAAD means, and apply it to solarpunk.

deze leerlingen als voorbereiding alvast laat inlezen als extra taak, kunnen ze in de les wel direct aan de slag, maar met meer achtergrondkennis en daardoor meer diepgang.

Tot slot

De bedoeling van dit artikel is niet om leerkrachten of leerlingen te sturen richting een Solarpunk stroming. Ook is de bedoeling niet om leerlingen te dwingen om duurzamer te leven. Maar de optimistische kijk van Solarpunk op dit thema, het feit dat dit een nieuwe kunststroming is en het feit dat duurzaamheid bij veel vakken – ook in de nieuwe conceptkerndoelen – een belangrijk thema is (burgerschap, digitale geletterdheid, natuur & technologie en mens & maatschappij) lijkt ons dit een interessante invalshoek om eens op een andere manier aandacht te besteden aan dit onderwerp.

Solarpunk Wedstrijd

Verschillende organisaties organiseerden in de afgelopen jaren Solarpunk wedstrijden, waarbij kunstenaars hun kunstwerken konden insturen. Eén van die organisaties is Flame Tree Press. Er waren meerdere thema's waar de kunstenaars bij aan konden sluiten, zoals thema 2: 'Humanity sharing the living space with plants, in harmony', of thema 11: 'Solarpunk is about hoping for a better world than yesterday'. De afbeeldingen bij dit artikel horen allemaal bij de 20 beste inzendingen.

Titel: Hopeful Tomorrow; Artiest: Hannah Perkins; Thema 2: Humanity sharing the living space with plants, in harmony.

**BELEEF KUNST, WETENSCHAP,
ERFGOED EN BURGERSCHAP
SAMEN OP EEN PLEK**

Bekijk onze onderwijsprogramma's voor groep 1 tot en met 8:

TEYLERS
T

Teylers Museum is het oudste museum van Nederland en is ontstaan uit de wens om kunst en wetenschap toegankelijk te maken voor iedereen.

Ontdek Teylers idealen, bedenk je eigen dromen, laat je verrassen door wetenschap en geniet van de kunst.

Neem voor meer informatie contact op met:

reserveringen@teylersmuseum.nl

TEYLERSMUSEUM.NL

Gigglemug Interactive Theatre

Stel je voor: je loopt met je klas door de gang... en ineens staat ze daar. De Queen of Hearts. En om de hoek duikt Merlin de Tovenaar op. Nog een paar stappen verder zoekt Baby Bear naar zijn pap. Dit is precies wat er gebeurt wanneer Gigglemug Interactive Theatre jullie school binnenstapt. En het mooiste? Je leerlingen kijken niet alleen. Ze doen mee.

Onze shows en workshops zijn speciaal ontwikkeld voor jonge kinderen. Alles is aangepast: het taalniveau, de lengte, de energie, de personages en de activiteiten. Een workshop van 45 minuten is precies lang genoeg om volledig onder te dompelen in het Engels, zonder dat het te lang of te veel wordt. Kinderen bewegen, springen, zingen, acteren en vergeten ondertussen helemaal dat ze met taal bezig zijn.

Het echte geheim is dat jullie klas de hoofdpersoon wordt. Iedereen verandert in Goldilocks, Alice, Oliver Twist, King Arthur of Mole. Wij nemen kostuums, props, muziek en beweging mee. Jullie hoeven niets voor te bereiden. Mocht je toch graag voorbereiden, dan hebben we iets extra's.

Voor scholen die hun leerlingen al vooraf willen opwarmen, hebben we onze Teacher Packs. Die geven een helder en eenvoudig overzicht van het verhaal, de personages en wat achtergrond. Er zitten activiteiten in voor vóór en na de show en soms zelfs recepten. Bij Alice in Wonderland gebeurt het regelmatig dat we binnenkomen en de klas scones heeft gebakken voor de Mad Hatter Tea Party. Dat recept zit dus gewoon in de Teacher Pack.

Voor groep 8 hebben we een speciale voorstelling: The Storybook Keepers. Het Engels is net iets uitdagender, maar nog steeds volledig te volgen en vooral heel leuk. Bovendien nodigen we ouders, familie en vrienden uit om te komen kijken, zodat het echt een gezamenlijke ervaring wordt. Deze voorstelling laat leerlingen kennismaken met Europese en wereldverhalen en raakt thema's als inclusiviteit, wereldburgerschap en verschillende culturele perspectieven. Bereid je voor om opgegeten te worden door de walvis van Pinocchio, om hoog in de bonenstaak te klimmen en om te dansen in het paleis van de Prins.

We zijn ooit begonnen in het voortgezet onderwijs, maar ontdekten al snel hoe groot de behoefte was aan speels, kwalitatief en interactief theater voor jonge leerlingen. De feedback is enthousiast en bevestigt dat we precies doen wat werkt. En nu willen we ook graag jullie school betoveren.

Scholen zeggen dingen als: "Vanaf het eerste 'Helloooooo!' zijn de kinderen verkocht." Andere leerkrachten vertellen dat hun leerlingen verbaasd zijn over hoeveel Engels ze eigenlijk al begrijpen. De Teacher Packs worden geprezen om hun helderheid en voorpret. En steeds weer horen we dat onze acteurs met simpele props enorme magie creëren.

Wil je dat je leerlingen hetzelfde meemaken? Laat ons jullie school omtoveren tot een wereld vol verhalen.

Boek vandaag een workshop of voorstelling via
www.gigglemuginteractivetheatre.com

Je ziet het al voor je: de gang, een stil kind, grote ogen, en dan een fluistering: "Juf... is dat... de echte Queen of Hearts?"

Nationale
Opera
&
Ballet

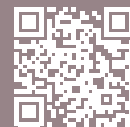
Opera en ballet voor iedereen

Van klaslokaal tot theaterzaal: Nationale Opera & Ballet wil dat iedereen het plezier van dansen en zingen kan ervaren. Daarom bieden we voorstellingen, workshops en projecten aan voor leerlingen van alle leeftijden.

We komen graag naar je school toe, bijvoorbeeld voor een dansles in de klas of om samen een operavoorstelling te maken waarin de leerlingen zelf de show stelen.

Ook zijn je leerlingen van harte welkom in ons theater in Amsterdam voor een workshop, of om samen een opera- of balletvoorstelling te bezoeken.

Scan de QR-code voor ons meest actuele aanbod voor basisscholen. Als je graag de papieren brochure wil ontvangen of als je andere vragen hebt, stuur dan een mailtje naar educatie@operaballet.nl.

Een leuk én leerzaam dagje uit in het Nederlands Openluchtmuseum

Museum saai? Dacht het niet! Kom met je klas naar het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem en stap samen de geschiedenis in! Schoolreis, educatief project of een combinatie daarvan: alles is mogelijk. Voor het basisonderwijs heeft het museum verschillende educatieve activiteiten in huis. Kinderen krijgen letterlijk de ruimte om te spelen en te leren.

Actief onderzoeken en ontdekken

Wil jij je klas een boeiende én actieve reis door het verleden laten maken? Combineer het bezoek aan het Nederlands Openluchtmuseum dan met een educatieve activiteit. Het museum biedt een ruime keuze aan projecten. De activiteiten zijn altijd gericht op ervarend leren door zelf actief onderwerpen te onderzoeken en te ontdekken. Ga bijvoorbeeld met Poes op zoek naar materialen om een boot te maken. Of denk mee met de verbouwing van een oude boerderij tot woonhuis. Hoeveel slaapkamers zijn er nodig? En mag dat eigenlijk wel, zo'n grote garage in een historische boerderij?

Nieuw! Op Aardesafari met Wiep de Worm

Ga met je klas op avontuur naar het vernieuwde Kindererf! Samen met Wiep de Worm ontdekken kinderen hoe alles in de natuur met elkaar verbonden is: van poep tot plant en van worm tot koe.

Tijdens dit educatieve programma gaan leerlingen actief op onderzoek uit. Ze nemen een kijkje in het wormenhotel waar groente- en fruitresten worden omgezet in compost en leren waarom bodemdieren zoals pissebedden, kevers, wormen en mieren onmisbaar zijn voor gezonde aarde. In de tuinen en het wroetveldje ontdekken ze hoe planten groeien en wat de rol van schimmels, mest en bodemdierpjes daarin is.

Daarna is het tijd voor beweging: met de verhalende wormendans kruipen leerlingen letterlijk in de huid van Wiep om te ervaren hoe het is om onder de grond te leven. Het programma eindigt in de Vlaamse Schuur, waar kinderen samen een groot kringloopspel spelen. Zo wordt duidelijk hoe alles in de natuur samenwerkt en waarom elk onderdeel van de kringloop belangrijk is.

Zelf met de klas naar het museum

Liever zelfstandig het museum bezoeken? Natuurlijk is het ook mogelijk om zonder educatief project met de klas het museum te ontdekken. Dwaal met je leerlingen langs de vele boerderijen en gebouwen, luister naar de prachtige verhalen en help een handje mee in de Wasserie of op het Kindererf. Je kunt er ook voor kiezen om het museumbezoek uit te breiden met een speurtocht.

Handig om te weten

Het museumpark is goed toegankelijk voor kinderen in een rolstoel. Het museum beschikt over een eigen parkeerterrein met plek voor auto's en bussen.

Bekijk het complete aanbod en de tarieven op de website

... openluchtmuseum.nl/onderwijs

MAAK VAN JE SCHOOLPLEIN EEN ECHT FESTIVALTERREIN

Creatieve workshops die uitmonden in een toffe presentatie voor leerlingen, ouders en leerkrachten!

06 - 30414189
info@festivalopschool.nl
info@kunsteducatienederland.nl
WWW.FESTIVALOPSCHOOL.NL

De Mesdag Collectie
Den Haag

Mesdag: meester en verzamelaar

speciaal voor PO en VO

Hendrik Willem Mesdag was naast beroemd zeeschilder ook fanatiek kunstverzamelaar, samen met zijn vrouw Sientje Mesdag-van Houten. Maar wat verzamelden ze nou precies, en waarom juist dát?

Boek nu je schoolbezoek

wij maken een feest van theater op uw school

einde schooljaar
jubileum
afscheid
viering
of
gewoon om kinderen te laten genieten van theater

ARNO HUIBERS
THEATERPRODUCTIES
www.arnohuibers.nl - a.h@on.nl

Meesterwerken

bewegen, ademen en omringen

Dit jaar kunnen leerlingen stap voor stap de schilderijen van Monet en Rousseau in Amsterdam ervaren. Beleef hoe kunst tot leven komt op een manier die kinderen actief betreft en inspireert!

Onze huidige hoofd-immersieve voorstelling: Monet, meester van het impressionisme

Van de bruisende havens van Normandië tot de inspirerende tuinen van Giverny, **Claude Monet schilderde het spel van water en licht**. Vaak gezien als **grondlegger van het impressionisme**, doorbrak hij de traditionele manier van schilderen en inspireerde zo een hele generatie kunstenaars.

In deze voorstelling wandelen leerlingen door klaprozen-velden, staan ze op de Japanse brug met uitzicht op waterlelies en zien ze de zon opkomen boven een mistige haven – precies zoals Monet dat ooit schilderde. Het is een kans om kinderen te laten ervaren hoe kunst emoties kan overbrengen en verhalen kan vertellen.

Onze korte immersieve voorstelling: Rousseau, jungle van dromen

Betreed de wereld van Henri Rousseau, waar het dagelijkse Parijs samenkomt met een denkbeeldige jungle. Tussen dicht gebladerte verschuilen zich tijgers, zweven lucht-

schepen door beschilderde luchten en nodigen dromerige taferelen uit om verder te kijken dan de werkelijkheid.

Rousseau's schilderijen prikkelen de **verbeelding** en nodigen leerlingen uit om met open ogen te dromen – een perfecte manier om creativiteit, observatie en fantasie te stimuleren.

Één ticket geeft toegang tot twee betoverende werelden!

Het hele jaar door kunnen leerlingen de kunst beleven die uit de muren van het museum komt. Stap samen in de visioenen van Monet en Rousseau en zie hoe meesterwerken bewegen, ademen en je helemaal omringen. Buiten deze voorstellingen om biedt Fabrique des Lumières een gevarieerd en afwisselend programma, met voor ieder wat wils – van de **Hollandse Meesters** tot **hedendaagse producties**.

Meer info
www.fabrique-lumieres.com

Koninklijk Concertgebouworkest

Muziek op het digibord

Gratis apps voor scholen

CARNAVAL DER DIEREN
Groep 1 & 2
'...de kinderen spelen maar zijn tegelijkertijd met muziek bezig.'
Nominatie Gouden Guppie

PETER EN DE WOLF
Groep 3 & 4
'Lesbrieven zijn gedegen uitgewerkt met veel oog voor detail.'
Winnaar Gouden Apenstaart

SCHILDERIJEN TENTOONSTELLING
Groep 5 & 6
'...wat een inspirerende lessen!'
Winnaar Kameleon

DE NACHTEGAAL
Groep 5 & 6
'Nu ook een muziek-app met eigentijdse klassieke muziek!'
Winnaar Kameleon

ROMEO EN JULIA
Groep 7 & 8
'Gewoon prachtig om het orkest van zo dichtbij in volle glorie te zien.'
Winnaar Kameleon

Een cadeau van het Koninklijk Concertgebouworkest
De muziek-apps zijn af te spelen op het digibord. Alle apps bieden een kant-en-klaar pakket voor een muziekproject van drie weken. Conceptontwikkeling en productie Stichting Follow a Muse.

Scan en start direct
Of registreer je online

museum speelklok

Ontdek de magische muziekmachines in Museum Speelklok

Volg een van onze leuke, leerzame
lesprogramma's rond muziek,
techniek en geschiedenis!

- **Muzikale Rondleiding**
voor alle groepen
- **Magische Muziekmachines**
voor groep 6, 7 & 8
- **Programmeer jezelf**
voor groep 3, 4 & 5
- **Dansen met Melodietje**
voor peuters & kleuters

Kijk voor alle lesprogramma's
op museumspeelklok.nl en
reserveer nu!

Ontdek, beleef en maak!

KINDER
BOEKEN
MUSEUM

LITERATUURMUSEUM.NL

Samen muziek maken, Samen scholen versterken

Als een klaslokaal verandert in een orkestzaal, gebeurt er iets bijzonders. Het Leerorkest en Méér Muziek in de Klas zien kinderen opbloeien. Ze hebben beiden hetzelfde doel: muziek en cultuur brengen naar kinderen die er anders nooit mee in aanraking zouden komen.

Door: Sjoukje Dijkstra

Marco de Souza van het Leerorkest ziet het dagelijks gebeuren. "Een kind dat op school moeite heeft met taal of rekenen kan ineens schitteren op een klarinet", vertelt hij. "In een orkest telt iedereen mee. Het is een leersituatie waarbij niemand aan de zijlijn staat." Jantien Westerveld van Méér Muziek in de Klas herkent dat: "Voor veel kinderen is de kennismaking met kunst tijdens schooltijd de enige kans die ze ooit zullen hebben".

Een netwerk bouwen

Méér Muziek in de Klas stimuleert de partijen die nodig zijn om cultuurvakken binnen en rondom het onderwijs mogelijk te maken. Wanneer zij zorgen voor tijd, geld, ruimte en energie, ontstaat de basis waarbinnen organisaties zoals het Leerorkest daadwerkelijk in de school aan de slag kunnen. Dankzij die basis kon dit initiatief, dat ooit begon op een Amsterdamse basisschool waar nauwelijks muziekonderwijs was, uitgroeien tot een krachtige beweging die inmiddels actief is op ruim zeventig plekken in Nederland en op alle zes eilanden van het Caribisch deel van het Koninkrijk. Die groei komt voort uit een heldere visie. Het Leerorkest plaatst niet simpelweg docenten of workshops op scholen, maar bouwt aan een netwerk dat de school zelf eigenaar maakt van muziekonderwijs. "Wij

helpen de mensen die er al zijn om het zelf te dragen. Dan wordt het orkest onderdeel van de schoolcultuur", legt De Souza uit.

Hoe het werkt in de praktijk

Het begint met instrumenten. Het Leerorkest beschikt over grote depots waar complete sets klaarstaan voor scholen en de Caribische eilanden. "Op de eilanden hebben we ongeveer twaalfhonderd instrumenten liggen en in Nederland nog veel meer, zegt De Souza. Maar het gaat nooit alleen om instrumenten. Bij elke school hoort begeleiding van lokale docenten, methodiek, arrangementen en een aanpak, waarin meedoen centraal staat.

Elke leerling krijgt een partij die past bij zijn niveau. "Wij arrangeren zo dat een kind dat maar drie noten kan spelen toch kan meedoen en kan toewerken naar een concert", legt De Souza uit. "Kinderen voelen dat ze iets bijdragen, hoe eenvoudig hun partij ook is. Dat maakt dat iedereen meetelt."

Die benadering heeft grote invloed op leerlingen. De Souza ziet hoe rollen verschuiven. "Een kind dat tijdens taal als 'loser van de klas' wordt gezien, blijkt soms ongelooflijk handig op klarinet. Dat verandert de blik

Flagschool in Arnhem (Foto door Set Vexy)

“ Een kind dat ontdekt dat hij iets kan, verandert zichtbaar.”

Violles - leerorkest Aruba

van de groep en het zelfbeeld van het kind.” Leraren geven terug dat er meer rust komt, dat leerlingen beter samenwerken en dat de school een andere energie krijgt rondom de muziekprojecten op school. Sommige docenten leren zelfs een instrument mee bespelen. “We hebben een docent in Heerlen die letterlijk alles meespeelt. Ze zegt dat ze zich nog nooit zo verbonden voelde met haar klas”, vertelt De Souza. Anderen ondersteunen juist weer op andere manieren. “Het gaat erom dat het binnen de school past.”

Over grenzen

Het Leerorkest is inmiddels actief op Aruba, Curaçao, Bonaire, Sint-Eustatius, Saba en binnenkort ook op Sint Maarten. Toch blijft het trouw aan zijn uitgangspunt: lokaal eigenaarschap. “Wij sturen niet elke week een docent naar Sint-Eustatius. We brengen de muzikanten en leerkrachten die er al zijn bij elkaar en begeleiden hen. Daar hoort training, materiaal en begeleiding bij. Zo wordt het iets van hen.” Het resultaat is overal hetzelfde. “Of je kinderen nu ziet spelen in een klaslokaal in Amsterdam of op een heuvel op Saba, de blik in hun ogen is hetzelfde. Waar je ook komt, een kind dat ontdekt dat hij iets kan, verandert zichtbaar.” Ook Méér Muziek in de klas is actief in het Caribisch gebied. Van Curaçao tot Aruba en Bonaire. “We doen dat onder andere door het faciliteren van een professionele leergemeenschap met alle Caribische lerarenopleidingen én een aantal Nederlandse Docent Muziekopleidingen waarin de uitwisseling van kennis, cultuur en vaardigheden centraal staat. Door kennis en vaardigheden uit te wisselen, willen we meer gelijke

toegang tot muziek- en cultuuronderwijs mogelijk maken”, aldus Westerveld

De structuur eromheen

Voor veel scholen is het lastig om te beginnen. Tijd, geld en gebrek aan muzikale vaardigheden vormen drempels. Precies daarom werkt Méér Muziek in de Klas aan een landelijk netwerk van Muziek- en CultuurAkkoorden. “Daarin brengen we scholen, opleidingen, docenten, gemeenten, cultuurcentra, (muziek)verenigingen en kinderopvang bij elkaar om cultuuronderwijs een stap verder te brengen”, vertelt Westerveld. “Scholen hoeven het niet alleen te doen. Wanneer je een netwerk instapt, zijn er partners die met je meedenken. Zo kunnen scholen die een culturele ambitie hebben, maar hier nog wel wat bij hulp kunnen gebruiken, zich aansluiten bij onze campagne ‘Maak ruimte voor creativiteit’. Dit is echt een manier om zelfs met klein stimuleringsbudget een eerste stap te zetten.”

Het netwerk helpt scholen zien wat wél kan. “We werken vanuit voorbeelden”, zegt Westerveld. “Scholen zien hoe anderen het deden en ontdekken dat het ook kan op een kleine school of op een plek met weinig middelen.” Daarbij hoort ook scholing. Via teamtrainingen, workshops en post-hbo’s ontwikkelen leerkrachten extra vaardigheden en zelfvertrouwen. “En via OpleidersAkkoorden zorgen

Muziek maken samen verbindt. (Foto door Set Vexy)

we dat pabo’s en kunstvakopleidingen meer aandacht besteden aan cultuurvakken. Wie het tijdens zijn opleiding leert, neemt het vanzelf mee de klas in.”

Drempels lager dan gedacht

Veel scholen denken dat cultuuronderwijs ingewikkeld of kostbaar is, maar zowel het Leerorkest als Méér Muziek in de Klas zien dat die drempels vaak juist lager zijn dan gedacht. De Souza vertelt dat de perceptie van scholen niet altijd klopt met de realiteit. “Er bestaan veel meer routes dan scholen weten. We werken met gemeentelijke fondsen, landelijke regelingen, programma’s voor leefbaarheid en kansengelijkheid en met potjes vanuit cultuurparticipatie. Soms wordt alles betaald, soms een deel, maar er is eigenlijk altijd wel een mogelijkheid.” Dat herkent Westerveld. “Het gaat erom dat we scholen helpen de juiste route naar die potjes en fondsen te vinden. Vanuit de regionale netwerken worden scholen gekoppeld aan voorbeelden van collega’s die dezelfde stap al hebben gezet. “Als scholen zien wat er wél kan, gaan ze het ook doen.”

Volgens De Souza hem verschilt het per plek wat werkt. “Er zijn scholen die het zelf kunnen bekostigen, maar ook scholen die volledig afhankelijk zijn van fondsen. Dat maakt niet uit. Wij kijken altijd naar wat past bij de school, de wijk en het team.” Daarbij is volgens hem vertrouwen minstens zo belangrijk als geld. “Op sommige scholen doen docenten overal actief aan mee, op andere scholen ondersteunen ze vooral op de achtergrond. Beide werkt, zolang de school voelt dat het haalbaar is. Dat is uiteindelijk waar het om gaat.”

Praktische tips voor ICC’ers

- 1. Zoek verbinding in je gemeente**
Meld je aan bij een lokaal Muziek- of CultuurAkkoord. Daar vind je partners, fondsen en adviseurs.
- 2. Begin klein en eenvoudig**
Een ritme-energizer, een korte tekenopdracht of een eenvoudig lied kan al genoeg zijn.
- 3. Werk samen met lokale kunstenaars**
Cultuurcentra koppelen docenten graag aan muzikanten, dansdocenten of beeldend kunstenaars uit de buurt.
- 4. Bouw aan verdieping, niet alleen kennismaking**
Een reeks van vier lessen werkt vaak beter dan één losse activiteit.
- 5. Gebruik scholingsaanbod**
Teamtrainingen, post-hbo’s en workshops via kunstcentra, provincies en landelijke programma’s bieden ondersteuning.
- 6. Laat je maandelijks inspireren**
Schrijf je in voor de nieuwsbrief van Méér Muziek in de Klas voor voorbeelden, fondstips en creatieve lesideeën.

Eindconcert voor de ouders - Leerorkest Bergen op Zoom

Scholen die laten zien wat er mogelijk is

De Zeevonk in Zandvoort is een school die laat zien hoe kunst structureel kan wortelen. De school staat in een wijk waar kinderen met uitdagingen opgroeien, maar koos er toch voor om kunst centraal te zetten. Muziek, dans, beeldend werk en literatuur hebben er een vaste plaats. Leraren brengen hun eigen talenten mee en lokale kunstenaars sluiten aan. “De leerlingen krijgen bijvoorbeeld kookles van een Franstalige docent, dat heeft veel effect op hun woordenschat.”

Ook binnen het Leerorkest zijn allerlei voorbeelden die laten zien wat langdurige inzet kan betekenen. “In Amsterdam draaien sommige orkesten al meer dan tien jaar”, vertelt De Souza. “In Heerlen zijn inmiddels meerdere orkesten en een naschools talentorkest. En in Rotterdam gaat het tijdens én na schooltijd door. Hoe langer een school meedoet, hoe dieper de impact.”

Cultuur als fundament, niet als extraatje

Méér Muziek in de Klas richt zich sinds 2023 niet alleen op muziek, maar op alle cultuurdisciplines. Westerveld ziet dat scholen soms denken dat je een groot project nodig hebt om impact te maken. “Maar het begint vaak met iets heel eenvoudigs. Een ritme-oefening, een verhaal dat uitgewerkt wordt, een docent die meedoet. Wanneer je dat regelmatig doet, bouw je aan een cultuur waarin kunst vanzelfsprekend onderdeel is van de schooldag.” De Souza ziet dat hetzelfde mechanisme overal werkt. “Een kind dat ontdekt dat hij iets kan, verandert zichtbaar. Dat is universeel. Dat is de kracht van muziek en kunst.”

Info

www.meermuziekindeklas.nl en www.leerorkest.nl

Laat je inspireren door andere scholen:

www.meermuziekindeklas.nl/activiteiten/flagshipscholen/

MUSEUM
HOGE WOERD

Duik met je klas in de wereld van de Romeinen en archeologie

LEER, SPEEL EN ONTDEK IN HÉT ARCHEOLOGIE-MUSEUM VAN UTRECHT*

*Gratis parkeergelegenheid

Stel hier je eigen programma samen

MUSEUM
HOGE WOERD

RIJKSMUSEUM MUIDERSLOT

BELEEF, LEER EN ONTDEK

Thema's: Groen | Water | Middeleeuwen | 17e eeuw | Poëzie

SCAN DE CODE VOOR MEER INFO OF GA NAAR [MUIDERSLOT.NL/ONDERWIJS/](https://muiderslot.nl/onderwijs/) **PRIMAIRONDERWIJS**

MUIDERSLOT

TIJL DAMEN
Interactief Muziektheater

Tijl Damen maakt en speelt schoolbrede theatervoorstellingen: Afwisselend en energiek, vol live muziek, aanstekelijke liedjes, acts, humor en veel interactie.

✓ Schoolbreed of per bouw ✓ Ook geschikt voor **SO / SBO** (alle typen) ✓ Educatie & vieringen ✓ Flexibel en op maat

Tijl bouwt ter plekke een volledig theater op. Met een aanbod van **ruim 15 voorstellingen** kan hij aansluiten bij tal van thema's en gelegenheden, zowel **educatief** als bij **vieringen**.

Kijk op: www.tijldamen.com of scan:

RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN

LEIDEN

Gratis voor Scholen!

Ontdek het verleden met je klas

Stap in een andere wereld

Geef jouw leerlingen een ervaring om nooit te vergeten. In het Rijksmuseum van Oudheden duiken jullie samen in eeuwenoude werelden: van Egypte en Rome tot Griekenland en Nederland van prehistorie tot middeleeuwen.

Interactief

Zelf ontdekken, uitproberen en creatief nadenken: onze interactieve museumlessen brengen geschiedenis tot leven! Hoofd én handen gaan aan de slag. De programma's sluiten perfect aan op de leerdoelen en zijn uitdagend, actief en afgestemd op elke doelgroep.

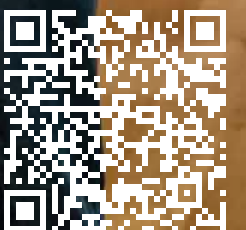
Ook in de klas

Smaakt het museum naar meer? Met onze kant-en-klare projectweekpakketten haal je onze verhalen naar de klas!

Gratis

Een museumbezoek is gratis voor scholen. Laat jouw leerlingen het verleden beleven: reserveer nu!

Bekijk het volledige aanbod op rmo.nl/onderwijs →

Feest!

Hoe vier jij dat
het liefst?
Ontdek aan de hand
van feestdagen
en tradities meer
over jezelf én
over anderen.

Bekijk ons
onderwijsaanbod op
[catharijneconvent.nl/
primair-onderwijs](https://catharijneconvent.nl/primair-onderwijs)

Museum
Catharijne
Convent

Kom etsen bij Rembrandt thuis!

www.rembrandthuis.nl

KNAP BURGERSCHAP

Hoe kunstlessen kunnen bijdragen aan burgerschap én andersom

Veel leerkrachten in het basisonderwijs slaken een diepe zucht als het over burgerschap gaat. Sinds 2021 is de wet verduidelijking burgerschap van kracht. Daarin staat dat het onderwijs actief burgerschap en sociale cohesie dient te bevorderen. Die zucht van leerkrachten zou te maken kunnen hebben met het gevoel dat er nog meer op hun bordje komt te liggen. Maar is dat wel zo? Als je de (concept) kerndoelen bekijkt, zie je dat de doelen van burgerschap net als vroeger overlappen met de kerndoelen van mens en samenleving en Nederlands. Zijn leerkrachten daarom niet veel meer gebaat bij kennis over de doelen van burgerschap én praktische handvatten over hoe ze die doelen kunnen realiseren? Juist in de combinatie met kunst en cultuur, zo blijkt, liggen kansen.

Door: Mech Benjaminsen

De wereld en ik, ik en de wereld

Burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven en hoe je daar invloed op uit kunt oefenen. Leerlingen doen kennis op en leren vaardigheden met betrekking tot de diverse en democratische samenleving. Bij elk burgerschapsthema stellen ze zich de vraag: wie ben ik en hoe verhoud ik me tot de wereld? Laat die vraag nu ook de kern zijn van het leergebied kunst en cultuur. Maar daar waar de onderwerpen vanuit burgerschap vaak normerend zijn (je voegen in de samenleving), worden ze vanuit kunst en cultuur vaak gezien als emanciperend (de

samenleving mee vormgeven). En daarom zijn lessen op het snijvlak van burgerschap en kunst zo interessant.

Ecostoel

Meester Jasper van de Kameleon heeft op het bord het recycle logo geprojecteerd en vraagt aan zijn leerlingen naar de betekenis. Er ontstaat een levendig gesprek over het belang van hergebruik van producten en hoe leerlingen daar zelf aan kunnen bijdragen. Daarna bekijken ze samen een veelvoorkomend gebruiksvoorwerp: de stoel. Ze vergelijken de vormgeving van uiteenlopende

Ecostoel

stoelen: hoekige en strakke, ronde en zachte, stoelen die zwaar en massief ogen, stoelen die juist rank en sierlijk zijn. Meester Jasper vertelt dat je voor stoelen grondstoffen nodig hebt, zoals: hout, metaal, kunststof of textiel. Maar er worden ook stoelen gemaakt van gerecycled materiaal. Hij daagt zijn leerlingen uit om een aantrekkelijke stoel te ontwerpen van karton.

Met deze les laat meester Jasper zijn leerlingen nadenken over consumptiegedrag en de gevolgen voor het milieu. De combinatie van dit burgerschapsdoel met de doelen van beeldende vorming zorgt ervoor dat de ene leerling kan vertrekken bij de collectieve waarden (de wereld) en vervolgens naar zichzelf kijkt (ik). De andere leerling vertrekt vanuit het ik en kijkt dan naar de wereld. Zo ontdekken leerlingen dat je alternatieven kunt bedenken, ecostoelen, en daarmee de wereld vormgeeft.

Diversiteit

Juf Gaby van de Piramide wil het met haar leerlingen van groep 4 hebben over hoe verschillend mensen kunnen zijn. Ze gebruikt daarvoor een dramales. De klas wordt in groepjes verdeeld. Elk groepje krijgt een andere opdracht maar ze oefenen allemaal in het spelen met pantomime en ze letten op het gebruik van houding en gebaar. Een van de groepjes laat bijvoorbeeld zien hoe een feest wordt voorbereid en gevierd. Een ander groepje laat zien hoe je voor een sport gaat omkleden en de sport beoefend. Weer een ander groepje beeld het bereiden en opeten van een gerecht uit. In een wereld waarin de nadruk vaak ligt bij verschillen, is het ook interessant om te kijken waarin mensen hetzelfde zijn. Uiteindelijk eten, feesten, sporten en werken we allemaal! De les van juf Gaby gaat over sociale en culturele verschillen, over diversiteit. Ook juf Gaby kiest voor een kunstles om te werken aan de doelen van kunst en cultuur én die van burgerschap. Sommige leerlingen starten bij hun eigen ervaringen en komen erachter dat er in de wereld mensen zijn die anders eten, sporten en feesten. Andere leerlingen beginnen bij de wereld en ontdekken dat mensen helemaal niet zo verschillend zijn.

Mens en Samenleving Kerndoel 35:

De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.

Burgerschap Conceptkerndoel 21:

De leerling doet ervaringen op met democratische en maatschappelijke betrokkenheid.

- A De leerling verkent mogelijkheden om democratisch te handelen.
- B De leerling verkent mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.

Vergelijk kerndoel 38 van Mens en samenleving met (concept)kerndoel 20 van burgerschap.

Mens en Samenleving Kerndoel 38:

De leerlingen leren hoofd zaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Burgerschap Conceptkerndoel 20:

De leerling leert over samenleven in een democratische rechtsstaat.

- A De leerling redeneert over het belang van basiswaarden van de democratische rechtsstaat
- B De leerling verkent hoe die kan omgaan met diversiteit in de samenleving.

Maatschappelijke betrokkenheid

Het is eind juni als juf Caty van de Sint Josefschool een bijzondere muziekles geeft. Het onderwerp is de afschaffing van de slavernij. Eerst bestuderen de leerlingen het slavernijverleden en verplaatsen zich in een tot slaaf gemaakte. Ze luisteren naar spoken word presentaties over slavernij en bespreken het begrip vrijheid. Daarna bedenken ze zelf een passende tekst die ze op 1 juli kunnen rappen. Daarmee dragen ze bij aan de Ketikoti viering in de wijk. Op deze manier heeft juf Caty doelen van burgerschap over maatschappelijke betrokkenheid vervlochten met de doelen van kunst en cultuur. Tegelijkertijd komen daarbij ook doelen van Nederlands en tijd aan bod. Daar waar de ene leerling bij

de wereld vertrekt en een normerende rap maakt over het slavernijverleden, start de ander bij het ik door te laten zien wat het begrip vrijheid voor de leerling persoonlijk betekent.

Vaardigheden

In bovenstaande kunstlessen gaat het om het opdoen van kennis over de democratische samenleving en het vormen van je mening. Maar elke kunstles biedt ook mogelijkheden om te werken aan burgerschapsvaardigheden. Bijvoorbeeld door democratische principes te gebruiken wanneer tijdens de samenwerking van een kunstles gekozen moet worden. Ook bij het (na)bespreken van kunstwerken kun je vaardigheden oefenen die zowel bij burgerschap als bij Nederlands aansluiten. Denk aan het beargumenteren van je mening, het onderbouwen van je standpunt en respectvol met elkaars mening omgaan. Dat betekent dat je luistert, op je beurt wacht en overeenkomsten en verschillen waarneemt zonder waardeoordeel.

Verleidelijke combinatie

Het zou mooi zijn als de diepe zucht van leerkrachten verandert in een kreet van enthousiasme. Met de conceptkerndoelen voor burgerschap komt er geen werk bij, het is vooral een kwestie van slim combineren waardoor het onderwijs verleidelijk en betekenisvol wordt. Bovendien biedt de verbinding met kunst en cultuur leerlingen de mogelijkheid om vanuit henzelf naar de wereld te kijken of vanuit de wereld naar henzelf.

Over de auteur

Mech Benjaminsen is onderwijsontwikkelaar, trainer en coach. Thematisch werken met burgerschap en/of wereldoriëntatie en het samenstellen van leerlijnen zijn haar specialiteiten.

Over de afbeeldingen

De lessen en afbeeldingen bij dit artikel zijn afkomstig van de methode Creëren en Leeren.

Vergelijk kerndoel 38 van mens en samenleving met (concept)kerndoel 21 van burgerschap.

Mens en Samenleving Kerndoel 38:

De leerlingen leren hoofd zaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Burgerschap Conceptkerndoel 21:

De leerling doet ervaringen op met democratische en maatschappelijke betrokkenheid.

- A De leerling verkent mogelijkheden om democratisch te handelen.
- B De leerling verkent mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.

Burgerschap Conceptkerndoel 19:

De school geeft vorm aan de democratische oefenplaats. A De school stimuleert sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen.

Vergelijk (concept)kerndoel 4 en 7 van Nederlands met (concept)kerndoel 21 van burgerschap over democratisch handelen.

Nederlands Kerndoel 4 en 7

4 De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.
7 De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.

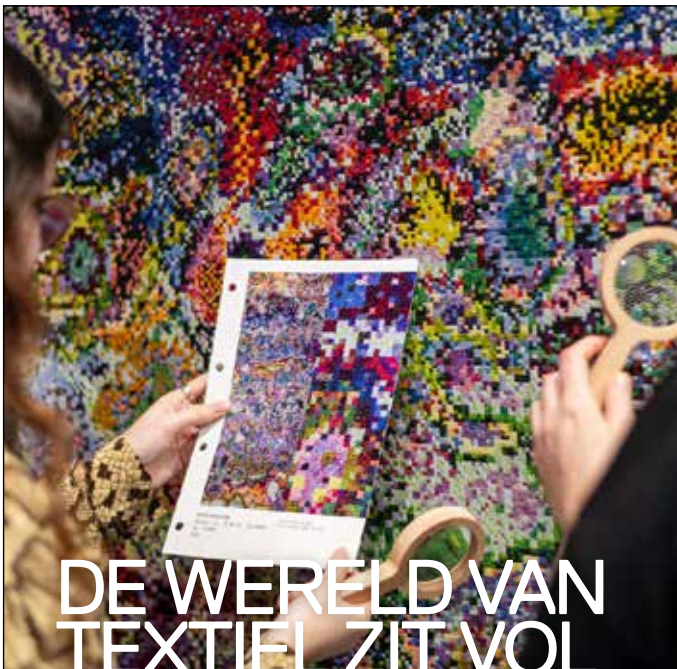
Burgerschap Conceptkerndoel 21:

De leerling doet ervaringen op met democratische en maatschappelijke betrokkenheid.

- A De leerling verkent mogelijkheden om democratisch te handelen.
- B De leerling verkent mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.

Meer informatie over de methode van Creëren en Leeren:

 m.benjaminsen@creeerenleer.nl
 www.creeerenleer.nl

DE WERELD VAN TEXTIEL ZIT VOL VERHALEN & VERWONDERING

Leer door te kijken, ontdekken, maken én beleven!
Meer informatie? Ga naar textielmuseum.nl

Goirkestraat 96, Tilburg

TextielMuseum TextielLab

KOM LOEVESTEIN ONTDEKKEN!

Beleef een onvergetelijk avontuur!
Ontdek verhalen van ridders en soldaten, verken het kasteel en maak kennis met Hugo de Groot.

BOEK NU!
Reserveringen@slotlovestein.nl

1358
LOEVESTEIN

Ons land Nederland Nederlands in de Indonesië

Onze cultuur

Lesbrief

- Doelgroep: Groep 7 en 8
- Van: Wereldwetenschap, geschiedenis, maatschappij, burgerschap, wereldkunde
- Duur: 10 tot 15 minuten, lesbrief ca. 40 min

In Nederland hebben ruim twee miljoen mensen banden met de Indonesische archipel, ieder met een eigen verhaal dat zichtbaar wordt gemaakt. Het platform www.onsland.nl belicht thema's als kolonialisme, slavernij en cultuur met handvaten voor docenten om hiermee aan de slag te gaan. Het verbindt deze met actuele kwesties rond burgerschap, vrijheid en gelijkheid.

Het onderwijsaanbod is voortdurend in ontwikkeling en wordt versterkt door de erfgoedpartners die betrokken zijn in Ons Land alsmede experts uit onderwijs. Op deze pagina een kleine greep uit het aanbod.

Roots&Traces

Een lespakket over het Haags koloniaal en slavernijverleden en de relatie tot het heden. Het lespakket Roots & Traces is ontwikkeld voor leerlingen in groep 8 van het primair onderwijs en het eerste leerjaar van het voortgezet onderwijs. Het doel van Roots & Traces is om jongeren bewust te maken van de geschiedenis en de gevolgen van ons koloniale verleden voor de sociale verhoudingen in onze huidige maatschappij. Roots & Traces schijnt licht op een stuk

geschiedenis dat we niet graag onder ogen zien en opent het gesprek over ongelijkheid, onvrijheid, verzet en verbinding. Roots & Traces richt zich op de feitelijke gebeurtenissen in de periode van de VOC en WIC en hoe deze periode de bevolkingssamenstelling van Nederland en meer specifiek Den Haag heeft gevormd.

Nootmuskaat

Werkbladen voor in de klas. In 6 werkbladen leer je meer over de geschiedenis van de nootmuskaat. Hierin vindt je informatie over nootmuskaatcultuur, het verbouwen en de handel van deze specerij. Elk werkblad bevat suggesties voor de leerlingen om zelf aanvullende gegevens te zoeken, parallellen te trekken met andere producten of onderzoekjes en proefjes te doen. Leer meer over Papua in de klas.

Ga je samen met ons op reis naar Papua? Voor basisscholen in Nederland verzorgen wij met veel enthousiasme gastlessen over Papua. Waarom Papua? Omdat de inwoners en het land die aandacht verdienen. Het is in veel opzichten een bijzonder land dat in de geschiedenis ook nog eens verbonden was met Nederland. Veel landgenoten die er woonden en werkten of er zijn geboren hebben nog hun eigen herinneringen aan die periode. Vertegenwoordigers van de organisaties Hapin en Papoea Jeugd naar School komen op bezoek in de klas en vertellen over Papua, maar laten vooral ook heel veel dingen zien en ervaren.

Onze cultuur

Welke rol speelt muziek in het uiten van je cultuur? In deze videoserie, gemaakt voor de bovenbouw van de basisschool, gaan kinderen en experts op zoek naar de sporen van het koloniale verleden van Nederland en Indonesië: op straat, in cultuur, muziek, het archief en natuurlijk het eten. Waar culturen elkaar ontmoeten, ontstaan er weer nieuwe. Zoals de Indische cultuur bijvoorbeeld: een mengelmoes tussen Indonesië en Nederland. In deze aflevering staan de verschillende Indische en Indonesische culturen centraal. Op welke manieren zie je dit nog terug, bijvoorbeeld in muziek? Zangeres Yosina Roemajauw vertelt hoe haar Papua achtergrond haar inspireert in de muziek die ze maakt. Ook kan ze je van alles vertellen over deze cultuur.

Meer informatie en aanbod voor het primair onderwijs:

 www.onsland.nl/onderwijs

AMSTERDAM IN MOTION

curated by **AMSTERDAM MUSEUM**

Duik samen in de wereld van Amsterdam in Motion

Alle kinderen gratis!

Stap met je leerlingen Amsterdam in Motion binnen, en laat je meevoeren door het meeslepende verhaal van onze stad. Op onze maquette van 200m² komen verleden, heden en toekomst tot leven dankzij adembenemende projecties, indrukwekkende animaties en een krachtig geluidssysteem.

Amsterdam in Motion
Pazzanistraat 19-23
1014 DB Amsterdam
info@amsterdaminmotion.nl
amsterdaminmotion.nl

Boek nu!

Joods Cultureel Kwartier

Ontdek onze authentieke locaties in Amsterdam! Maak kennis met Joodse tradities in het Joods Museum Junior, bezoek de indrukwekkende Portugese Synagoge en leer over verzet en herdenken in de Hollandsche Schouwburg. Ga naar jck.nl/basisonderwijs

SKVR
The Creative Network.

Kies voor Kunsteducatie

in het primair en gespecialiseerd onderwijs

- Voor **brede ontwikkeling leerlingen**
- Jaarprogrammering sluit aan bij de **SLO-kerndoelen** van jouw school
- In **Rotterdam** en **Capelle a/d IJssel**
- Waardering scholen in 2025: **7,8**

Ga naar skvr.nl/primaironderwijs of scan de QR-code

EEN OVERDONDERENDE ERVARING VOOR ALLE LEEFTIJDEN ★★★★★ VOLKSKRANT

WANNUUT HET HART

SCHOOLJAAR 2026-2027

HUISJE BOOMPJE BEESTJE
GROEP 1 T/M 3

SKELETJE
GROEP 3 T/M 6

POPS OF THE TOP
GROEP 1 T/M 3

LET'S FLOW
GROEP 6 T/M 8

ZEG MAAR DAG
GROEP 1 T/M 4

MAAS THEATER / DANS

VOOR BOEKINGEN, WORKSHOPS EN INFORMATIE / DIGITALE BROCHURE: EDUCATIE@MAASTD.NL | MAASTD.NL/2627

Creativiteit voor iedereen!

Dat kan met de vernieuwende lessen van Creëer en Leer

procesgericht

zomervakantie
Culturele feesten ♦ Speelrichting - Mimiek - Gebaar ♦ Pantomime 32€
herfstvakantie
Sinterklaas valt in ♦ Mimiek - Wie ♦ Acteerspel 32€
kerstvakantie
Geen plek te gek ♦ Speelrichting - Houding - Waar ♦ Combinatiespel - Acteerspel
voorjaarsvakantie
Toekomstreclames ♦ Speelrichting - Stem - Houding ♦ Acteerspel 31€
meivakantie
Handige plattegronden ♦ Gebaar - Mimiek ♦ Pantomime 32€

thematisch

zomervakantie
Stapeltaart ♦ Compositie: patroon ♦ Papier ruimtelijk (plakstroken) - Knippen/plakken papier ...
herfstvakantie
Verstopt in de herfst ♦ Kleurnuance ♦ Tekenen met oliepastel 32€
kerstvakantie
Koele en hete planeten ♦ Gevoelswaarde van kleur ♦ Sjabloondruk krijt
voorjaarsvakantie
Vaas met bloemen (I) ♦ Kleurnuance ♦ Knippen/plakken papier - waterverf
meivakantie
Uit je dak, uit je vel ♦ Lichaamsvormen mens: realistisch ♦ Knippen/plakken papier

kennisclips

zomervakantie
Muzikale tijdlijn ♦ Samenhang muziekaspecten 31€ ♦ Praten over muziek 32€
herfstvakantie
Maak je eigen kerstclip ♦ Puls 32€ ♦ Bewegen op muziek 32€
kerstvakantie
Kettingreactie ♦ Opbouw en vorm ♦ Overige klankbronnen - Bewegen op muziek
voorjaarsvakantie
De lagen van een tompouce ♦ Ritme 32€ ♦ Bodypercussie 32€
meivakantie
Wilhelmus ♦ Melodie 32€ ♦ Eenstemmig - Instrumenten

Creëer
+
Leer

Probeer het zelf uit met een gratis proefabonnement en ontdek het grootste aanbod aan kunstlessen.

Ga naar: www.creeerenleer.nl

Culturele rugzak

Hoe cultuuronderwijs verschillen kan overbruggen

Elk kind krijgt van huis uit een cultureel rugzakje mee. Bij het ene kind is deze rugzak goed gevuld: er wordt muziek gemaakt en geluisterd, gelezen en het kind wordt af en toe meegenomen naar een museum. Een ander kind neemt een vrij leeg cultureel rugzakje mee, krijgt alleen iets van cultuur mee via de televisie die de hele dag aan staat. Een kind met een migratieachtergrond neemt weer een heel ander rugzakje mee. Dat geeft verantwoordelijkheid als leerkracht: waarmee wil jij de rugzakjes van de kinderen vullen? En hoe kun je hun eigen rugzakje daarvoor gebruiken?

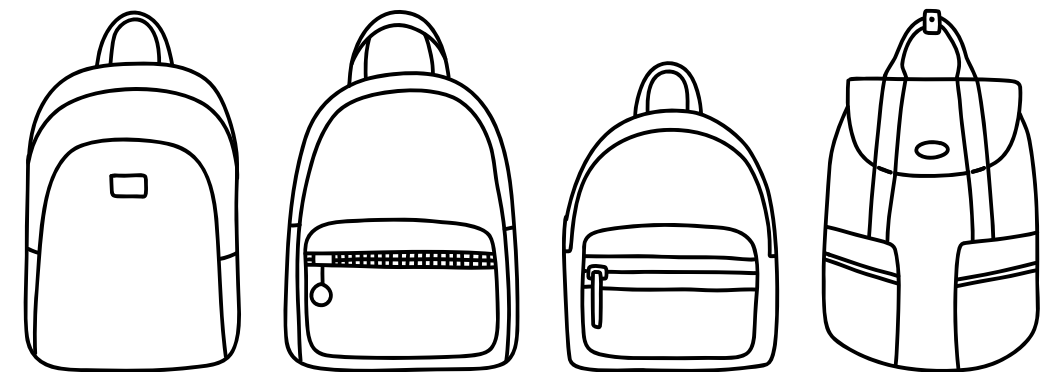
Door: Christine Dirkse

Een bicultureel rugzakje

Kinderen met een migratie-achtergrond, zeker als ze eerste of tweede generatiemigranten zijn, leven vaak in een biculturele omgeving: ze leven thuis in een heel andere cultuur dan op school. Dit uit zich op veel vlakken. Het gaat niet alleen om de muziek die gedraaid wordt en de feestdagen die gevierd worden, maar ook om de normen en waarden, de omgang met anderen en de verwachtingen die er gelden. Zo leven we in Nederland in een echte ik-cultuur. We vinden het normaal dat we kinderen al jong leren om hun eigen mening en gevoelens te uiten, om eerlijk te zeggen wat ze denken en willen en hun ambities na te streven. Andere culturen, zoals de Marokkaanse en Surinaamse cultuur, zijn veel meer wij-gericht: de groep gaat voor het individu, er is een vrij sterke hiërarchische structuur en de communicatie is veel impliciet.

Als de thuiscultuur en schoolcultuur sterk overeenkomen, voelt een kind zich op school sneller thuis. Verschil tussen deze twee culturen kan juist voor verwarring zorgen. Kinderen die opgroeien in een wij-cultuur zijn niet gewend aan onze expliciete communicatie, wat voor verwarring kan zorgen. Een simpele vraag als: 'wil je een snoepje?' en het antwoord van een kind 'je mag hem ook wel zelf opeten', wordt in een ik-cultuur heel anders opgevat (blijkbaar wil je niet) dan een kind in een wij-cultuur bedoeld (graag, maar de beleefdheid gebied me te zeggen dat ik hem niet van je af wil nemen als je hem zelf ook wil). Ook tussen leerkracht en leerling kan dit tot problemen leiden. Daarnaast zijn kinderen in een wij-cultuur minder gewend zelf keuzes te maken en verantwoordelijkheid te nemen voor hun gedrag, omdat ze gewend zijn aan strakke regels en sterke hiërarchie. Ook de verschillen in rolverdeling tussen mannen en vrouwen kan voor kinderen verwarrend zijn. Het effect van zo'n cultuurskloof kan zijn dat er misverstanden ontstaan maar ook dat een kind een laag zelfbeeld krijgt, het gevoel krijgt er niet bij te horen en stress gaat ervaren.

Een vol of leeg rugzakje

Maar ook tussen kinderen die geen cultuurskloof tussen thuis en school ervaren door een migratieachtergrond, zit veel verschil in culturele rugzakjes. Waar het ene kind van huis uit opgroeit met muziek, cultureel erfgoed en cultuur, krijgt het andere kind daarvan veel minder mee. Het ene kind begint al vroeg met muzieklles, terwijl het andere kind nog nooit een muziekinstrument heeft aangeraakt. Dit verschil kan leiden tot kansongelijkheid. Want we weten dat opgroeien met muziek en andere kunstvormen, veel voordelen voor de ontwikkeling kan hebben: door het spreken en ervaren van kunst leer je emoties herkennen en ervaren, oefen je met samenwerken en communiceren, word je creatiever, leer je redeneren vanuit meerdere perspectieven en worden je geheugen en cognitie versterkt.

Rugzakjes bekijken en vullen

Het is dus duidelijk dat er voor de school een taak ligt, op twee gebieden. Allereerst is het, om kansongelijkheid tegen te gaan, van belang dat alle kinderen in aanraking komen met kunst en cultuur, zodat de culturele rugzakjes van alle kinderen gevuld kunnen worden. Daarnaast is het van belang om de culturele rugzakjes van kinderen te openen. Negeer de thuisculturen niet, maar ga het gesprek erover aan. Dit heeft verschillende voordelen. Net als aandacht voor thuistalen, kan aandacht voor thuisculturen kinderen helpen zich thuis te voelen: doordat de thuiscultuur een plek krijgt in de klas, voelt een kind zich minder buitengesloten en minder verscheurd tussen thuis en school. Maar ook voor de rest van de klas is dit heel goed: we weten uit onderzoek dat jongeren die opgroeien in diversiteit beter kunnen omgaan met verschillen, problemen gemakkelijker vanuit meerdere perspectieven kunnen benaderen en zo een groter oplossend vermogen ontwikkelen. Hoe doe je dat? Besteed aandacht aan de feestdagen die kinderen met een biculturele achtergrond thuis vieren. Vraag een leerling naar de belangrijkste tradities van het suikerfeest, Chanoeka of andere grote feesten en voer die zo mogelijk in de klas uit. Laat de kinderen vertellen: wat doen jullie op zo'n dag? Welke liedjes worden er gezongen?

Culturele rugzakjes vullen

- Besteed op school aandacht aan thuisculturen: niet alleen die van kinderen met een migratieachtergrond, maar van alle kinderen: welke muziek luister je? Maak je ook muziek? Zingen jullie liedjes? Wat dan?
- Geef thuisculturen een duidelijke plek als je kinderen met een migratieachtergrond in de klas hebt: leer hun liedjes, deel verhalen over tradities en maak – zeker in de bovenbouw – verschillen bespreekbaar

Voordelen:

- Als alle kinderen een goed gevuld cultureel rugzakje hebben, is de kansongelijkheid kleiner.
- Kinderen met een biculturele achtergrond voelen zich beter thuis en ervaren een minder grote cultuurskloof
- Kunst bevordert zelfvertrouwen, helpt te leren je goed uit te drukken en spreekt lichaam, gevoel én verbeelding aan waardoor het verbindt, ook bij een taalskloof.
- Kunst is goed voor de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling.
- Uit onderzoek blijkt dat kinderen die in diversiteit opgroeien beter kunnen omgaan met verschillen, problemen gemakkelijker vanuit meerdere perspectieven kunnen benaderen en zo een groter oplossend vermogen ontwikkelen.

En leer dan de klas eens een paar liedjes aan. Door samen de thuiscultuur van deze kinderen te ervaren, kun je ook het gesprek aangaan over cultuurverschillen: niet alleen over de kunstvormen, maar ook over communicatie, rolverdeling en hiërarchie. Door deze verschillen hardop te benoemen krijgen leerlingen meer respect en begrip voor elkaar en ook voor jou als leerkracht.

WOO
HOO

LEREN & SPELEN MET LEGO® STENEN

GRATIS

Toegang voor 1 leraar
per 10 geboekte
leerlingen!

Yay!

MEER INFORMATIE:

LEGOLANDDiscoveryCentre.com/Scheveningen

Ontdek STEAM in actie met miljoenen LEGO® stenen, LEGO thema speelzones en LEGO Education workshops.

LEGO, the LEGO logo, the Brick and Knob configurations, the Minifigure and LEGOLAND are trademarks of the LEGO Group. ©2025 The LEGO Group.

Madame
Tussauds
AMSTERDAM

EEN DAG MET DE STERREN!

Altijd al je favoriete beroemdheid willen ontmoeten? Bij Madame Tussauds Amsterdam ontdek je met de klas wie de grootste sterren zijn en wat hen bijzonder maakt. Laat je inspireren door diverse beroemdheden van voetballende legende Cristiano Ronaldo tot Nederlands favoriete bioloog, prof. dr. Freek Vonk!

Klaar om zelf in de spotlight te staan? Oefen je poses met Rihanna, pak de microfoon en zing in onze karaokebar tussen de sterren.

In Madame Tussauds Amsterdam ontmoet je ook historisch bijzondere mensen zoals Gandhi, Einstein en kunstenaars als Rembrandt en Van Gogh. Meer een filmfanaat? Ontdek dan filmkarakters zoals de Marvel-superhelden Iron Man, Hulk en Shuri van Black Panther en nog veel meer! Er valt voor iedereen iets te beleven.

DAM 20
1012 NP Amsterdam

INFO@MADAMETUSSAUDS.COM
+31 20 215 3008

THIS IS
HOLLAND

STA JE KLAAR OM TE BOARDEN?

Beleef een spectaculaire vlucht bij THIS IS HOLLAND in Amsterdam en maak kennis met Nederland in twee educatieve pre-shows. Leer hoe het volk met dijken en polders land won van de zee, ontdek de Nederlandse Waterlinies en bewonder de Deltawerken. In de 5D Flight Experience vlieg je rakelings over iconische locaties zoals de Amsterdamse grachten, het Woudagemaal en de Veluwe. Dankzij speciale effecten zoals wind, nevel en geuren ervaar je het gevoel van echt zweven door de wolken.

Nieuwe vliegshow bij THIS IS HOLLAND!

Nederland verandert, en wij veranderen mee! In de nieuwe vlucht zie je adembenemende, actuele beelden van het land zoals het nu is – levendig, verrassend en volop in beweging. We hebben spectaculaire nieuwe locaties toegevoegd, zoals de molens van Kinderdijk, het kleurrijke Skûtsjesilen en het bruisende festival Lake Dance. Kortom: de nieuwe hoofshow is moderner, meeslepender en meer van deze tijd. Stap in en beleef het verschil!

OVERHOEKSPLEIN 51
1031 KS Amsterdam

INFO@THISISHOLLAND.COM
+31 20 215 3008

DE SPANNENDSTE GESCHIEDENISLES OOI!

Durf jij het aan met je klas The Amsterdam Dungeon te bezoeken?

Dompel jezelf onder in een eeuwen oude kerk en ervaar 500 jaar duistere geschiedenis van Amsterdam. Maak kennis met een volledige cast van professionele acteurs die de gruwelijke geschiedenis van toen tot leven brengen. Word je veroordeeld door de krankzinnige rechter of krijgt de Heksenjager je te pakken? Deze één uur durende interactieve ervaring van scary-fun is zowel leuk voor docenten als leerlingen en zal jullie samen laten gillen en lachen! Het is een ervaring die nog jaren door je hoofd zal spoken...

ROKIN 78
1012 NT Amsterdam

INFO@THEAMSTERDAMDUNGEON.NL
+31 20 530 8500

the
Amsterdam
Dungeon

Pop-up Escape room

Leer samenwerken en oefen schoolvaardigheden op een unieke en leuke manier!

Een escape avontuur... in een tent!
Los puzzels en opdrachten op, kraak de codes en oefen belangrijke vaardigheden. Kies uit thema's zoals Fabriek, Museum of Milieu. Breng het gevoel van een echte escaperoom gewoon naar school!

Digitale brochure met tarieven

Of ga naar popupescaperoom.nl/ICC

Godfried Bomansschool Kindercentrum Loppersum VSO de Cambier

★★★★★ ★★★★★ ★★★★★

TREED BUITEN DE LIJNTJES IN MUSEUM COBRA

We nodigen scholieren van alle niveaus uit om net als de Cobra-kunstenaars te experimenteren.

← MEER INFO

Werelderfgoed: vertel het door

Nederland heeft bijzondere plaatsen met een bijzondere geschiedenis. UNESCO beschermt dit erfgoed niet voor niets: het zijn plaatsen die het waard zijn om te bewaren. Met verhalen die het waard zijn om te vertellen. Over onze strijd tegen het water, maar ook onze strijd mét het water. Over bijzondere mensen die bijzondere dingen deden. Over hele gewone mensen die hele gewone dingen deden. Stilstaan bij Werelderfgoed is stil staan bij onze geschiedenis, onze gedeelde waarden en cultuur. Zodat onze kinderen op hun beurt dit erfgoed ook gaan waarderen en beschermen.

RUBRIEK
WERELDERFGOED

Hollandse Waterlinies: water als bondgenoot

Wist je dat je dicht bij een unieke verdedigingslinie woont die dwars door Nederland loopt? Dat zijn de Hollandse Waterlinies: de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie samen. Een lang lint vol erfgoed dat door onze voorvaders is bedacht om ons land te beschermen met water!

Zo start het nieuwe lesproject voor de bovenbouw (groep 6 t/m 8) van het basisonderwijs over de Hollandse Waterlinies. Een project waarin leerlingen hun eigen omgeving onderzoeken. Ze ontdekken dat de waterlinies een slimme uitvinding zijn met water als bondgenoot. En ze leren wat UNESCO Werelderfgoed is en helpen het verhaal over de waterlinies door te vertellen!

Als leerlingen - de beschermers van de toekomst - het verhaal van de waterlinies begrijpen en kennen, dan kunnen zij er anderen over vertellen. En dat is precies waar het om gaat. Dat het bijzondere verhaal over de waterlinies niet vergeten wordt en we er met z'n allen voor zorgen dat deze plekken boordevol geschiedenis blijven bestaan!

Info: lespakket-hollandsewaterlinies.nl

Ontdek het Ir. D.F. Woudagemaal met jouw klas

Stap binnen in het grootste nog werkende stoomgemaal ter wereld en leer alles over water en de kracht van stoom! Ontdek waarom dit monument ooit werd gebouwd, hoe het vandaag nog steeds een belangrijke rol speelt en welke uitdagingen klimaatverandering met zich meebrengen.

Met boeiende verhalen en een leuke rondleiding door het gemaal ontdekken jullie hoe Nederland zich al generaties lang beschermt tegen het water. Kies voor een inspirerend lesprogramma of een compleet schoolreisje: van een speurtocht door het gemaal tot een combinatie met het blotevoetenpad in Gaasterland.

- ✓ Actuele thema's: klimaat en water(veiligheid)
- ✓ Het grootste nog werkende stoomgemaal ter wereld
- ✓ UNESCO Werelderfgoed: geschiedenis én toekomst in één bezoek

Op zoek naar een leuk én leerzaam uitstapje om nooit te vergeten? We denken graag met je mee!

Info: (0514) 561 814 • info@woudagemaal.nl • www.woudagemaal.nl

Rijksmuseum de Gevangenpoort

Bezoek met jouw school Rijksmuseum de Gevangenpoort, de eeuwenoude gevangenis van het Binnenhof. Hier komen leerlingen meer te weten over hoe er vroeger werd opgesloten, berecht en gestraft. Het museum heeft op de website een uitgebreide keuze aan museumlessen voor het primair en voortgezet onderwijs.

Het spannendste
klassenuitje
in Den Haag

www.gevangenpoort.nl

Op reis langs Werelderfgoed

Het lespakket Sil op school (kleuterprogramma van de CED-groep) is speciaal ontwikkeld voor kleuters uit groep 1 t/m 3. Voor Stichting Werelderfgoed Nederland zijn activiteiten ontwikkeld. Het is gratis te downloaden en te gebruiken.

Dit materiaal kan worden ingezet om te werken aan een zekere voorkennis en bewustwording over Werelderfgoed in het Koninkrijk der Nederlanden, ook bij de allerjongste basisschoolleerlingen. Centraal bij deze doelgroep staat het ervaren, spelen en verwonderen. Spelenderwijs maken de kinderen samen met Sil en Lis een lange reis langs UNESCO Werelderfgoed in ons Koninkrijk.

Het lespakket bestaat uit drie onderdelen:

- een activiteitenprogramma voor de Koningspelen of een sportdag; hierbij maken de kinderen een spellenronde langs Werelderfgoed in het Koninkrijk der Nederlanden;
- een verdiepingsles over de Waddenzee;
- een verdiepingsles over het Rietveld Schröderhuis.

Info: werelderfgoed.nl/onderwijs

HOE LEER JE KINDEREN OM VERHALEN TE VERTELLEN IN DE KLAS?

Laat je jouw leerlingen wel eens verhalen vertellen in de les? Vertellen is leuk om samen te doen en iedereen kan leren vertellen. Elk kind vindt het heerlijk om ademloos naar een verhaal te luisteren of voor de lol verhalen te verzinnen. Kinderen houden van verhalen, ze vertellen elkaar moppen, fantaseren tijdens het buitenspelen en delen thuis hun belevenissen van de dag. Maar hoe maak je van dat spontane vertellen een bewuste vaardigheid? Hoe begeleid je kinderen op de basisschool in het vertellen van een boeiend verhaal? Leren verhalen vertellen is geen taalles, maar een cadeautje voor hun algehele ontwikkeling.

Door: Ernst Weerstra

Je kan leerlingen vragen een verhaal te vertellen naar aanleiding van iets dat ze hebben meegemaakt. Door het vertellen van verhalen oefenen leerlingen om hun verbeeldingskracht en fantasie te gebruiken en om voor de groep te vertellen. Verhalen vertellen helpt kinderen ook om duidelijker te spreken, met meer woorden te denken en beter te begrijpen hoe anderen zich voelen.

Vorbereiden

Begin eenvoudig. Vertel eerst zelf een verhaaltje (een sprookje of iets over je eigen leven), met een alledaags probleem. Een probleem maakt het verhaal leuker, omdat het een conflict creëert dat nieuwsgierig maakt. Hoe los je het probleem op? Loopt het uiteindelijk goed af? Door een probleem ontstaat er een echt verhaal.

Kringverhaal

Een kringverhaal is een mooie opdracht om de leerlingen laten spelen en oefenen in improviserend vertellen. De groep zit in een kring, ieder kind mag om de beurt 1 zin vertellen en samen vertelt de groep zo het verhaal. De docent vertelt de eerste zin waarin duidelijk wordt Wie, Waar, Wanneer is. Bijvoorbeeld: “Het was een zonnige dag, het meisjes huppelde over straat en likte aan haar ijsje.” Je zult zien dat de kinderen bij de volgende zinnen al snel een probleem in het verhaal zullen laten gebeuren zoals “Er kwam een hond aangelopen, waardoor het meisjes schrok en haar ijsje op straat viel.” Hoe gaat dat probleem opgelost worden? Of welke problemen ontstonden er nog meer?

Verhaalopbouw

Bespreek naar aanleiding van het kringverhaal de opbouw van verhalen:

Het begin: Waar ben je? Hoe zag het er daar uit? Wie waren erbij? Wat is er aan de hand? Waar en wanneer speelt het verhaal zich af? Wie zijn de hoofdpersonen?

Het probleem: Wat gebeurt er? Wat is het probleem, de ontdekking of de grap? Wat wilde je graag of kreeg je een opdracht? Hoe pakte je het aan? Wie hielp er bij?

Hier begint het verhaal echt: er ontstaat een probleem dat de hoofdpersoon moet oplossen. Dat lukt meestal niet in 1 keer, maar vaak in 3 stappen, waarin de hoofdpersoon steeds weer nieuwe problemen tegenkomt, waardoor het steeds spannender wordt.

Hoogtepunt: het allerspannendste moment in het verhaal.

Het slot: Hoe liep het af? Hoe voelde je je toen? Wat heb je ervan geleerd?

En hoe gaat het verder met de hoofdpersonen? “Leefden ze nog lang en gelukkig” of “hebben ze hem nooit meer terug gezien”?

Herhaal de oefening **kringverhaal** nog een keer met de uitnodiging om nu bij elke zin het vertellen zo expressief mogelijk hun stem, gebaren, beweging en mimiek te gebruiken. U zult merken dat het vertellen en het verhaal nu al meteen veel beeldender wordt, en het vertellen ook makkelijker gaat, doordat het de leerlingen uitnodigt om het verhaal voor zich te zien.

Hoe kom je tot een verhaal?

Eigen ervaringen of volksverhalen zoals sprookjes en legenden zijn makkelijker te vertellen dan geschreven verhalen uit een boek. Kies een concreet gespreksonderwerp en beschrijf een bepaald probleem of vraag, en laat leerlingen daar kort over vertellen.

- Ben jij ooit iets kwijtgeraakt en heb je het weer teruggevonden?
- Wanneer had jij het heel erg koud?
- Maakte jij ooit iets kapot dat niet van jou was?
- Wat is het gekste of spannendste dat jij ooit hebt meegemaakt?
- Wat is mijn grootste droom? Kan die droom uitkomen?
- Hoe ziet de wereld er uit over 100 jaar? (de school, de natuur, het vervoer/ verkeer)
- Wat zou ik willen bereiken als ik een held (Ridder, Romein, Griek, Noorman) in de geschiedenis zou zijn?

Vertel als leerkracht eerst zelf ook wat jij hebt meegemaakt rond dit onderwerp, en laat zo zien wat de bedoeling is!

Het verhaal verder voorbereiden:

Laat de leerlingen het probleem of vraag waar ze over verteld hebben verder voorbereiden. Gebruik daarbij weer dezelfde opbouw in vier stappen:.

1. Het begin: Waar en wanneer speelt het verhaal zich af? Hoe zag het er daar uit? Wie waren er bij?

2. Het probleem: Wat gebeurt er? Wat was het probleem, de ontdekking of de grap? Wat wilde je graag of kreeg je een opdracht? Hoe pakte je het aan? Wie hielp er bij?

3 Hoogtepunt: wat was het allerspannendste moment?

4. Het slot: Hoe liep het af? Hoe voelde je je toen? Wat heb je ervan geleerd?

Help de allerjongsten met gerichte vragen om het verhaal van de kinderen te structureren.

Laat leerlingen nu hun verhaal met 4 tekeningetjes voorbereiden. Vouw een A4 in vier vakken en nummer ze van 1 tot 4. In ieder vak tekenen ze heel simpel wat er bij die stap van het verhaal hoort, zodat er een stripverhaaltje van 4 plaatjes ontstaat. Teken helpt ze om meer beeldend te vertellen. Ze hoeven niet te schrijven! Laat ze daarna het verhaal met behulp van de tekeningen hardop aan een klasgenoot vertellen.

Verhalen vertellen in de klas gaat niet om foutloos spreken, maar om jezelf uitdrukken. Het gaat niet om een wedstrijd, maar om verbinding. Door verhalen een vaste plek te geven in het basisonderwijs, geef je kinderen niet alleen taalvaardigheid mee, maar ook zelfvertrouwen, verbeeldingskracht en begrip voor elkaar. Verhalen stimuleren niet alleen hun verbeeldingskracht, maar helpen leerlingen om hun eigen emoties en gedachten beter te begrijpen. En dat is misschien wel het mooiste verhaal dat je als leerkracht kunt helpen vertellen. Het Verteltheater komt graag een workshop Verhalen vertellen met kinderen bij u op school geven.

Meer informatie:

 www.verteltheater.nl

Tips voor het vertellen

Verzin een beginzin die meteen nieuwsgierig maakt.

- Maak het verhaal levendig: Moedig kinderen aan om te vertellen met hun zintuigen:
 - o “Wat zag je?”
 - o “Hoe rook het daar?”
 - o “Hoe klonk het?”
 - o “Hoe voelde je je?”
 - o Laat ze ook korte beschrijvingen van personen of dingen vertellen. Zo wordt het verhaal kleurrijker én bouwen kinderen woordenschat op.

- Oefen met vertellen voor publiek: Het gaat bij vertellen niet alleen om de woorden, maar ook om hoe je het vertelt. Oefen daarom met:

- o stemgebruik (hard/zacht, langzaam/snel, fluisteren bij spannende stukjes)
Laat ze spelen met hun stem, en melodie en intonatie gebruiken. Door ineens iets te roepen of juist te fluisteren, bouw je de spanning op of breng je de hoogtepunten van het verhaal aan.
- o gebaren en mimiek Laat ze hun gezichtsuitdrukking en gebaren gebruiken; ze mogen best een beetje overdrijven! Is de hoofdpersoon in jouw verhaal bijvoorbeeld verbaasd, kijk dan zelf ook verbaasd.
- o stiltes (een pauze kan heel spannend zijn!)
Niet elk kind wil meteen de show stelen. Maar juist verlegen of stille kinderen kunnen schitteren in het vertellen. Mondeling vertellen biedt kansen voor kinderen die moeite hebben met schrijven, lezen of durven.

DANSEN MET DE HELE SCHOOL, WAANZINNIG TOCH?

Wat een dag !

Onze topdocenten komen vroeg in de ochtend aan en binnen no time staat de halve school te swingen. De andere helft knutselt over het dans thema. Na de eerste ronde wisselen de groepen. De kinderen springen, draaien en oefenen de danspassen vol passie. Door samen te dansen, maken ze verbinding met elkaar, hebben ze veel plezier en verdiepen ze zich in het thema. De voorstelling met publiek aan het einde van de dag is de kers op de taart. Rode wangen, trotse blikken en lekker veel applaus maken het dansfeest compleet.

Een dansdag om nooit te vergeten!

Mirjam Visser 06-14733902
Ireen Kurvers 06-41555182
DANSINSCHOOL.NL

Voorstellingen & workshops op School

Topkwaliteit vertelkunst

Beeldend Muzikaal Betoverend

THEATERBUREAU
Het Verteltheater
Voorstellingen, Verteltheater, Jeugdtheater & Cultuureducatie

Meer informatie 030-2723022
info@verteltheater.nl • www.verteltheater.nl

Buiten de gebaande paden:

kunst die leerlingen echt verrast

Een wezen dat op windkracht over het strand loopt, een kabel die ademt in een donkere ruimte, water dat kan 'groeien': kunstenaars die buiten de gebaande paden werken, raken iets bij leerlingen wat een lesboek nooit kan. Steeds meer kunstenaars laten zien dat kunst geen voorwerp is dat veilig aan een muur hangt, maar een ervaring. Iets wat je meemaakt, voelt, ruikt, vasthoudt, proeft. "De fysieke beleving kun je niet vervangen door een filmpje", zegt kunstenaar Zoro Feigl. Land Art Flevoland ziet hetzelfde gebeuren: "Kunst die je doorloopt of beklimt blijft kleven omdat je er onderdeel van wordt." "Je begrijpt iets pas als je het voelt", zegt food designer Marije Vogelzang. Theo Jansen, bekend om zijn strandbeesten, sluit daarbij aan: "Zonder verbeelding is leven eigenlijk geen leven."

Door: Sjoukje Dijkstra

De vier kunstvormen in dit artikel lijken op het eerste gezicht totaal verschillend: strandbeesten, installatiekunst, food- en landschap design. Toch hebben ze iets wezenlijks gemeen: het zijn vormen van kunst die zonder ingewikkelde theorieën de klas in kunnen: bouwopdrachten met buizen, experimenten rondom natuurkrachten, proeven van verhalen of simpelweg naar buiten stappen om het landschap als kunstwerk te ervaren. Want, zoals Feigl zegt: "Er is zoveel moois te zien als je om je heen blijft kijken."

Theo Jansen: leven maken met elektriciteitsbuis

Er zijn weinig kunstenaars in Nederland die zo'n eigen universum hebben gebouwd als Theo Jansen. Wat ooit

begon als een column in de Volkskrant over geraamtes die zand moesten verzamelen om de duinen op te hogen, groeide uit tot een evoluerende familie Strandbeesten. Het begon met buisjes van de Gamma. Inmiddels zijn het monumentale wezens die op windkracht lopen. "Het creëren van nieuwe vormen van leven, dat is mijn doel." Elk jaar brengt hij een nieuw beest naar het strand. De zomer staat in het teken van experimenteren met wind, zand, stormen en water. In de herfst verklaart hij het beest uitgestorven, waarna het verhuist naar 'het Beenderveld'. "Dat is een 'openlucht-mortuarium' waar alle eerdere generaties Strandbeesten te zien zijn nadat ze 'uitgestorven' zijn verklaard", aldus Jansen. Voor jongeren en kinderen is het magisch. Ze zien iets

Theo Jansen bij de Animaris Mulus 2018. Stille strand in Den Haag. Foto: Diversa Jansen

Feest! Wereldwijd in Wereldmuseum

WERELDMUSEUM

Welke feesten vieren jullie in de klas? Kerst, Divali, Ramadan, Chinees Nieuwjaar...? In Wereldmuseum ontdekken leerlingen van groep 1 t/m 8 de overeenkomsten en verschillen tussen feesten wereldwijd.

Het interactieve programma sluit aan bij het seizoen en wordt afgestemd op jouw groep. We sluiten af met een feestelijke workshop of dansactiviteit.

Bekijk het aanbod in Amsterdam, Leiden, Rotterdam en Nijmegen op:

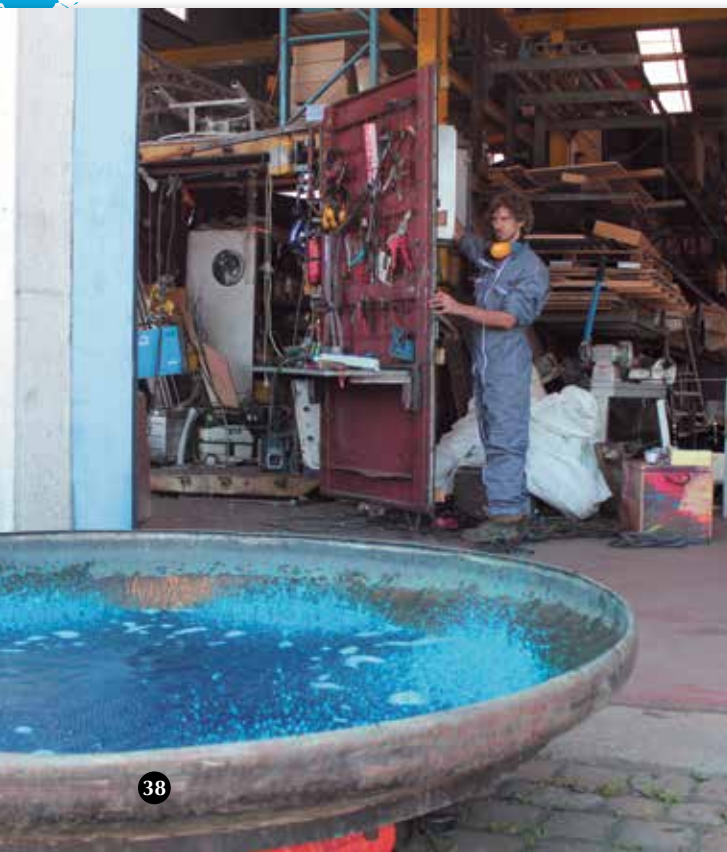
amsterdam.wereldmuseum.nl/onderwijs
leiden.wereldmuseum.nl/onderwijs
rotterdam.wereldmuseum.nl/onderwijs
nijmegen.wereldmuseum.nl/onderwijs

dat tegelijk speels en technisch is, zowel herkenbaar als buitenaards. Jansen merkt hoe gemakkelijk ze zich laten meenemen in zijn wereld. “Kinderen begrijpen dat geknutsel. Ze gaan vanzelf mee in mijn kielzog.” Workshops waarin leerlingen met stokjes en crepetape constructies bouwen, werken altijd: “Daarmee kun je al best wat in elkaar zetten.” Hij vertelt hoe zelfs pubers, die aanvankelijk nonchalant binnenkomen, kantelen zodra ze merken dat dit leuk mag zijn. Een groep vmbo-leerlingen deed eerst stoer en giechelde door de introductie heen, maar viel stil zodra de bewegende beelden verschenen. “Als dat ene kind, vaak de grappenmaker van de klas, doorheeft dat hij dit leuk mag vinden, zie je de rest ook omslaan.” Jansens werk toont waar verwondering begint. “Kinderen zijn verbaasd over het bestaan. Die verbazing heb ik zelf ook nog steeds. Dat we hier zijn, dat we in ons lichaam terechtgekomen zijn, dat vind ik een mirakel.” Voor hem is verbeelding geen luxe maar levensbehoefte: “Verbeelding is net als voedsel: je hebt het nodig om de werkelijkheid draaglijk te maken.”

Zoro Feigl: kunst die je moet ondergaan

Waar Jansen werkt aan een evolutie van buizen en wind, zoekt Zoro Feigl naar de momenten waarop natuurkrachten hun eigen choreografie vormen. Zijn installaties slingeren, golven, trillen of draaien, vaak in grote ruimten waar je lichaam meteen voelt dat er iets gebeurt wat niet stil kan blijven. “Ik maak ruimteomvattende bewegende kunstwerken die je niet alleen met je ogen ziet, maar met al je zintuigen moet beleven.” Feigl hoort vaak dat bezoekers zijn werk wel op foto’s hebben gezien, maar pas begrijpen wat het doet zodra ze eronder staan. “De fysieke beleving kun je niet vervangen door een scherm.”

Zoro Feigl aan het werk (Persfoto Zoro Feigl)

Zijn werk ontstond uit een artistieke worsteling: het idee dat een kunstwerk af moet zijn. “Ik vond het moeilijk om iets te maken en dan te zeggen: nu is het af. Daarom maak ik dingen die constant veranderen.” Het resultaat is kunst die ademt, groeit en verschuift. De schoonheid zit in wat er gebeurt, niet in een eindpunt. Voor leerlingen is dit een oefening in opnieuw leren kijken. “Er is zoveel moois te zien als je om je heen blijft kijken.” Feigl vergroot alledaagse fenomenen uit zodat jongeren zich verwonderen over iets dat ze normaal niet zouden opmerken: luchtstromen, spanning, water, trillingen, zwaartekracht. Hij benoemt ook een belangrijk moment in de ontwikkeling van kinderen: “Rond hun negende worden kinderen zich bewust van hoe de wereld naar hen kijkt. Cool zijn wordt belangrijker dan zelf kijken.” Soms is verwondering terugbrengen een kwestie van één intuïtieve opmerking. Zoals het meisje dat naar een werk keek waarin water stroomde en ineens zei: “Dat is ‘Waar water groeit.’” Dat werd de titel van het werk. “Zo’n opmerking verandert hoe ik zelf weer naar water kijk.”

In de klas: zo laat je leerlingen zelf installatiekunst ervaren

Praktische tips van Jansen en Feigl

1. Begin met verwondering
Laat leerlingen een alledaags fenomeen kiezen: waterdruppels, luchtstromen, schaduw, licht.
2. Werk met eenvoudig materiaal
Jansen: “Met twee stokjes en crepetape kun je al best wat in elkaar zetten.”
Elektriciteitsbuis en tie-wraps zijn ideaal voor grotere constructies.
3. Start met bewegend beeld
Laat een korte video van een Strandbeest of Feigls installatie zien om hun verbeelding te openen.
4. Werk in groepjes
Jansen: “Groepjes van drie werken het best. Ze bouwen aan iets dat groter is dan zichzelf.”
5. Experimenteren mag mislukken
Laat installaties omvallen, schudden, falen. De ervaring is het leerdoel.
6. Kies een fenomeen als uitgangspunt
Feigl: zoek een beweging of spanning die je wilt uitvergrooten.
7. Laat het werk bewegen
Laat anderen door de installatie lopen of het aanraken. Hoe verandert het dan?

Marije Vogelzang: eten dat je aan het denken zet

Food designer Marije Vogelzang laat zien dat kunst niet alleen iets is om naar te kijken, maar ook iets wat je kunt proeven. Haar werk draait om het gebruik van eten als middel om verhalen op te roepen, gevoelens te spiegelen en mensen met elkaar te verbinden.

Kunst op je bord – Studio Marije Vogelzang.

“Ik gebruik eten om mensen dingen te laten voelen en zien die ze normaal niet opvallen.” Dat kan iets heel eenvoudigs zijn, zoals ontdekken hoe bijzonder kraanwater eigenlijk is, of ervaren hoe anders het voelt wanneer iemand anders jou een hap geeft. Voor jongeren is dat verrassend omdat eten ineens iets anders wordt dan brandstof. “Ze merken dat eten een manier kan zijn om elkaar beter te begrijpen, nieuwe gevoelens te ervaren en anders naar gewone dingen te kijken, alsof een boterham ook een spiegel kan zijn.” Leerlingen ontdekken dat elk ingrediënt een verhaal kan vertellen. “Ze leren dat je met je zintuigen en verbeelding de wereld anders kunt begrijpen. Niet alleen met je hoofd, maar ook met je mond, neus en hart. Je begrijpt iets pas echt als je het voelt. Kunst wordt dan geen theorie meer, maar een ervaring die je raakt en bijblijft.” Een van haar projecten liet dat mooi zien. Leerlingen moesten elkaar voeren. “Eerst giechelden ze, maar toen iemand heel voorzichtig een hap gaf, werd het ineens stil.” In die stilte ontstond ruimte voor iets kwetsbaars. “Je zag in hun ogen dat ze voelden hoe kwetsbaar en intiem zo iets simpels kan zijn.”

Land Art Flevoland: de kunst van wind, wandelen en aanraken

Waar Vogelzang de binnenwereld van leerlingen aanspreekt, doet Land Art Flevoland dat juist in de buitenlucht. De landschapskunstwerken staan midden in het landschap en zijn onlosmakelijk verbonden met hun omgeving. Dat maakt ze bij uitstek geschikt voor leerlingen die kunst willen beleven in plaats van bekijken. Ze lopen erdoorheen, eroverheen, langs en onder. De kunstwerken zijn niet alleen in het landschap geplaatst, ze vertellen iets over diezelfde bodem, lucht, horizon en het menselijk ingrijpen in dat gebied.

“Land art is kunst die in het landschap staat, over het landschap gaat en vaak ook met het landschap is gemaakt”, zegt Martine van Kampen, directeur van Land Art Flevoland. Leerlingen mogen de kunstwerken aanraken, beklimmen, erin verdwijnen en voelen hoe het werk verandert terwijl ze bewegen. Anders dan in een museum mag het hier wél. De werken zijn bovendien dag en nacht te bezoeken. “Je kunt ze ook bij zonsopgang of in de avond bekijken. Dat verandert de ervaring totaal.” Voor veel leerlingen is het een onthulling dat dit óók kunst is. Geen schilderij, geen podium, maar lucht, grond, water, wind en ruimte. “We proberen altijd het perspectief van de kunstenaar mee te geven: wat wilde hij jou laten voelen? En als jij kunstenaar was, wat zou jij maken in dit landschap?” Zintuiglijkheid speelt hierin een grote rol. Het koude staal of warme hout van een constructie, het geluid van wind dat langs ribbels en openingen strijkt, de veranderende horizon tijdens een wandeling naar een kunstwerk toe: alles draagt bij aan de ervaring. “Bij landschapskunst gaat het om de wisselwerking met hoe je erdoorheen loopt. Het maakt de ervaring intenser dan wanneer je alleen naar een plaatje kijkt.”

Meer informatie:

www.strandbeest.com
www.zorofeigl.nl
www.marijevogelzang.nl
www.landartflevoland.nl

Tel alle tanden van T. rex in Naturalis

Tanden
zo groot als
bananen!

N Naturalis
Biodiversity
Center

Bij Naturalis zie je al het leven in één dag!
Ontmoet *T. rex* Trix en haar tijdgenoten
en sta oog in oog met je betovergrootmoeder.

Door ons diverse aanbod ontdekken
leerlingen de rijkdom van de natuur
en het belang van biodiversiteit en
onderzoek doen.

Vragen of direct boeken?
reserveringen@naturalis.nl
071 - 75 19 600

Ga naar
[naturalis.nl/](https://www.naturalis.nl/educatie)
educatie voor
al het actuele
aanbod

RUBRIEK THEATER

Theater kan je overal naartoe brengen: naar vroeger, naar nu en naar de toekomst. Naar de meest fantasievolle plekken. Naar allerlei emoties, van verdriet en woede tot uitzinnige vreugde. En dat kan overal: gewoon op school, in het theater of in een loods. Met theater ervaren en vertellen kinderen verhalen en emoties. Een mooi uitgangspunt voor bijzondere ervaringen en goede gesprekken.

ONTWAAK HET AVONTUUR

Maak van jouw klas een podium waar muziek de motor is van verbeelding. In *Ontwaak het Avontuur* maken leerlingen samen met acteur Steef Hupkes (maker van de Zapp serie Welkom Thuis) hun eigen verhaal: kruip in de huid van een held, monster of vliegend koekje — alles kan wanneer je de deur van je fantasie opent.

Drie muziekstijlen (klassiek, jazz, wereldmuziek) vormen het startpunt voor vrij denken, bewegen en spelen. Leerlingen luisteren, reageren, creëren en ontdekken hoe hun eigen verhaal kan ontstaan zonder vaste route van A naar Z.

Deze workshop is inzetbaar als losse activiteit of reeks, en werkt uitstekend in taal-, nieuwkomers- en speciaal onderwijs. Muziek prikkelt het hele brein, verlaagt drempels en nodigt iedereen uit om mee te doen. Er is lesmateriaal beschikbaar met opdrachten voor onder-, midden- en bovenbouw.

Speerpunten: kijken & luisteren — samen doen — reflecteren & presenteren.

Podiumkunst met een speelse twist!

Info: www.theaterinschool.nl

Het water is over de dijk

(vanaf groep 6)

Wat doe je als het water stijgt en een ramp op je afkomt? Kies je voor jezelf, of draait het om meer? In deze muzikale, theatrale vertelling van Theaterloods-B reizen leerlingen terug naar de nacht van **31 januari 1953**, wanneer Zeeland wordt overspoeld tijdens de Watersnoodramp.

We volgen **Jan en Sara**, twee jongeren met een prille liefde die wordt bedreigd door het water. De acteurs schakelen razendsnel tussen rollen—van burgemeester tot oude vrouw op zolder—en brengen de gebeurtenissen dichtbij. Een **live violiste** versterkt de spanning en emotie.

Theaterloods-B laat jongeren ervaren hoe theater aan het denken zet en inspireert. De voorstelling speelt in klaslokalen, gymzalen en theaters.

Meer info: www.theaterloods-b.nl

Theater Compagnie Alice

Laat kinderen genieten van spannende verhalen met grote poppen en muziek en laat ze meedansen met de Apendans.

Theater Compagnie Alice

Thema's voor de onderbouw zijn:
Vriendschap, dieren, het weer en de seizoenen.

En als thema's voor de midden- en bovenbouw:
Klimaat, bescherming van het oerwoud, opwarming aarde, afsmelten ijskap, plastic in de zee.

Info: www.theateralice.nl

Cultuur Met Kwaliteit
Workshops
Cultuurdagen

www.cultuurgeluid.nl
BASIS ONDERWIJS

Leren van vroeger

Steeds vaker hebben musea krachtige programma's om kinderen echt te laten leren van vroeger. Het houdt niet op bij het leren over toen. Leerlingen worden geprikkeld om na te denken over keuzes vandaag. Wat zou jij doen in zo'n situatie? Wat betekent vrijheid precies? Wat zou jij doen om anderen te helpen? Zo vormen cultuur, burgerschap en geschiedenis een eenheid, die kinderen echt aan het denken zet.

RUBRIEK MUSEA

ONTDEK HET WATERSNOODMUSEUM!

Het Watersnoodmuseum zit boordevol waargebeurde verhalen over de Watersnoodramp van 1953 en de wederopbouw daarna. Wist je dat het museum gevestigd is in de originele caissons (golfbrekers) die zijn gebruikt voor het sluiten van het dijkgat bij Ouwerkerk in 1953?

Stap terug in de tijd en leer over wat er precies is gebeurd tijdens deze verschrikkelijke rampnacht. Volg een van de uitdagende jeugdroutes, waarbij je met allerlei opdrachten aan de slag gaat.

En wat als het water komt? Wat zou jij doen als jouw huis overstroomt? Speel verschillende games om meer te weten te komen over waterveiligheid. Want de strijd tegen het water is van altijd!

Kom jij het Watersnoodmuseum ontdekken? Met de herinneringen aan toen, de lessen die we hiervan geleerd hebben, kijken we graag met jullie naar de toekomst.

Kijk voor meer informatie op:

watersnoodmuseum.nl/nl/het-museum/jeugd-watersnoodmuseum

Ontdek vrijheid in Museum Engelandvaarders

Beleef met groep 7 of 8 de spannende verhalen van jonge Nederlanders die tijdens de oorlog naar Engeland ontsnapten om voor onze vrijheid te vechten. In de authentieke bunker in Noordwijk ontdekken uw leerlingen wat moed, keuzes en vrijheid écht betekenen. Een interactief programma, een digitaal escape game, laat de geschiedenis tot leven komen – met opdrachten en creatieve verwerkingen.

Meer info:

www.museumengelandvaarders.nl/museum/onderwijs

Wereldreligie en burgerschap bij Museumpark Orientalis

Neem je klas mee op een inspirerende ontdekkingstocht door Museumpark Orientalis! In het unieke openluchtmuseum (vlakbij Nijmegen) verkennen leerlingen spelenderwijs de grote wereldreligies én zetten ze stappen richting actuele burgerschapsvragen. Relevante thema's zoals mentale weerbaarheid, polarisatie, klassendynamiek en tolerantie komen op een toegankelijke manier tot leven.

Dit schooljaar introduceren we twee nieuwe interactieve tentoonstellingen:

- Verlies en Troost: hoe ga je om met tegenslag, verdriet en veerkracht? Welke manieren van troost zijn er?
- Inburgeren bij de Romeinen: over omgaan met culturele diversiteit, wat zegt cultuur over mijn of jouw identiteit, hoe gastvrij ben ik naar nieuwkomers en wat zou ik omgekeerd zelf verwachten?

Klassen kunnen op pad met één van onze educatieve boekjes, maar ook kiezen voor een verdiepend programma. We denken graag mee en bieden maatwerk dat aansluit bij de wensen van de school en de belevingswereld van leerlingen. Alle programma's sluiten aan bij de herziene burgerschapskerndoelen.

Meer informatie:

www.museumparkorientalis.nl

AIRBORNE MUSEUM HARTENSTEIN

AIRBORNEMUSEUM.NL

**GA MEE OP
MISSIE!**

Stichting Potitco verzorgt cultuur
educatieve voorstellingen

geïnspireerd
op bekende
hedendaagse
prentenboeken

voor de leeftijd van 2 tot en met 8 jaar

Onze nieuwste voorstelling:

EEN KLAP VAN DE MOLEN

Over een tijdreis
langs cultureel
erfgoed

voor de leeftijd van
6 tot en met 10 jaar

Wij komen met onze voorstelling naar uw school. Voor meer informatie: www.potitco.nl | info@potitco.nl | 06-86608248

PANIEK IN DE FABRIEK

INTERACTIE · KOMISCH · 4+

Van gelaarsde kat tot goochelshow, van Podiumkunst met een speelse twist tot 'Paniek in de Fabriek'. Met lesbrieven voor groep 7/8 over 'anders-zijn' als superkracht.

THEATER IN SCHOOL

info & boekingen:
www.TheaterinSchool.nl

Kunstenaar of hobbyist?

dekwast.nl

Muziek in de klas

Samen aan de slag met theater, muziek, burgerschap en geschiedenis

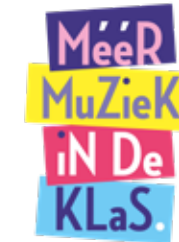
Muziek maken in de klas hoeft je tegenwoordig niet alleen te doen. Er zijn talloze manieren om muziek de klas in te halen: met een website met videolessen of korte inspirerende muziekvideo's bijvoorbeeld. Of door een dag lang met hulp van docenten onder te dompelen in de muziek. Een leuke muzikles hoeft niet veel tijd te kosten en levert wel veel op: ontspanning, concentratie en plezier bijvoorbeeld. Gun jouw leerlingen ook die ervaring!

**RUBRIEK
MUZIEK IN DE KLAS**

Muzikale energizers voor de groepen 5 t/m 8

Zing, beweeg en maak muziek met Buddy Vedder en meester Willem. Op deze pagina vind je muzikale energizers met Buddy Vedder, meester Willem en Sterre Koning, speciaal voor de groepen 5 t/m 8! Deze korte, interactieve muziekvideo's duren ongeveer vijf minuten en hebben verschillende thema's: van Engelse les tot sport en emoties tot planeten. Door de verschillende muzikale activiteiten zoals zingen, bewegen en luisteren zijn de energizers makkelijk te volgen en toe te passen.

Als aanvulling op de video's kun je aan de slag met de bijbehorende lesbrieven. Kijk daarvoor op www.meermuziekindeklas.nl/activiteiten/muzikale-energizers-voor-de-groepen-5-t-m-8

ABCmuziek is een vak!

ABCmuziek is een laagdrempelige methode die muziekonderwijs toegankelijk maakt voor alle kinderen in de basisschool. Leerkrachten worden ontzorgd met 2 á 3x per week een korte lesvideo van 10 minuten door online muziekdocenten en muzikanten. De kosten zijn € 250 per schooljaar, ongeacht het aantal leerlingen. De prijs is zo laag omdat de Muziekschool Amsterdam de ontwikkeling van de methode mede heeft ondersteund en daarmee een duidelijk signaal geeft over het belang van muzikale educatie vanaf jonge leeftijd.

De schooldag is vol genoeg, maar deze methode is makkelijk in te passen. Je hebt de vrijheid om te kiezen om de methode te gebruiken als doorgaande leerlijn of met losse modules. Als je kiest voor de doorgaande leerlijn behandel je al het lesmateriaal volgens een vast rooster. Wil je zelf een keuze uit het lesmateriaal maken en vrij zijn in je eigen roostering dan kies je voor modules. Zo krijg je maatwerk om in je eigen ritme te blijven!

Registreer je bij www.abcmuziek.nl en probeer de methode gratis 3 maanden uit.

Voorstelling in 1 Dag - De Klankenkaravaan

Een complete schoolvoorstelling in één dag? Met De Klankenkaravaan kan het!

"Ongelofelijk dat je in korte tijd zoveel kunt bereiken."

Onze enthousiaste docenten, bijzondere instrumenten en sterke organisatie zorgen voor een dag vol muziek, plezier en verbinding. Alle groepen werken toe naar een spetterende eindvoorstelling waar iedereen trots op is: leerlingen, leerkrachten én ouders. Het is een feestelijke ervaring die de school samenbrengt en altijd lukt, hoe groot of klein de school ook is. Deze dag past perfect bij een jubileum, projectweek, cultuurdag, opening of afscheid.

"Met De Klankenkaravaan maak je er een onvergetelijk feest van!"

Wil jij ook zo'n georganiseerde, vrolijke dag zonder stress?

Ga naar klankenkaravaan.nl of mail info@klankenkaravaan.nl en ontvang korting met code **ICC2026**.

Info: www.klankenkaravaan.nl

Volg één van de onderwijsprogramma's over wetenschap en techniek

rijksmuseum
boerhaave

Doe mee aan een workshop of kom buiten spelen in Waterland Boerhaave!

Ontdek de wereld van wetenschap

Meer informatie via rijksmuseumboerhaave.nl/onderwijs

BOEK NU 'DE KEUZE' EEN INDRIUKWEKKENDE BELEVING OP SCHOOL

Multimediale veteranenvoorstelling

Tijdens het schooljaar '25-'26 wordt 'De Keuze' aangeboden. Een multimediale voorstelling met aangrijpende veteranenverhalen. Met indrukwekkende portretten van WO II veteraan Geoff Roberts en Afghanistan-veteraan Stephanie Verhoef. Gezien door de ogen van leerling Mehrzad Youssefi en live begeleid door de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jager. Dit alles 'gewoon' op school.

STEPHANIE VERHOEF

AFGHANISTAN VETERAAN

GEOFF ROBERTS

WOII VETERAAN

Geschied voor leerlingen van 10 – 16 jaar

'De Keuze' past naadloos bij thema's als Vrede en Veiligheid, maatschappijleer en burgerschapsvorming. De voorstelling duurt 45 minuten en kan worden bijgewoond door 150 tot 600 leerlingen tegelijk. Een docentenhandleiding is beschikbaar om alles goed voor te bereiden.

Gratis aangeboden

'De Keuze' wordt gratis aangeboden, mits de school zorgt voor passende accommodatie. Zoals een aula, sportzaal of nabijgelegen theater.

Meer informatie en reserveringen?

Neem contact op via info@veteranendag.nl. Bekijk ook onze eerdere schoolconcerten op www.veteranendag.nl

'De Keuze' is een coproductie van de Militaire Muziek Krijgsmacht en het Nationaal Comité Veteranendag. Hoofdpartner Vfonds ondersteunt dit educatieve concert.

Gastheer

Founder

Ministerie van Defensie

Organisatie

Hoofd-
partner

Zie Van Gogh zelf

Boek nu je bezoek op
vangoghmuseum.nl/po

Ministry of Education, Culture and
Science

VRIENDEN
LOTERIJ

ASML